ÇOCUK KİTAPLARI 1

BORÇLU OLDUKLARIMIZ

AZİZ NESİN

Aziz Nesin

Borçlu Olduklarımız

ADAM YAYINLARI

Birinci Basım: 1976

İkinci Basım: 1977

Üçüncü Basım: 1979

Dördüncü Basım: 1980

Beşinci Basım: 1982

Adam Yayınları‘nda Birinci Basım: Mayıs 1985

Adam Yayınları‘nda İkinci Basım: Ağustos 1988

Adam Yayınları‘nda Üçüncü Basım: Kasım 1990

Adam Yayınları‘nda Dördüncü Basım: Aralık 1993

Kapak Düzeni: Erkal Yavi

Aziz Nesin Çocuk Kitapları Dizisi: 5

93.34.Y.0016.248

ISBN 975-418-048-2

Canım çocuklarım!

Bu kitapta sizlere, yakın geçmişimizden sekiz olayı anlatıyorum. Burda anlattıklarım bitakım kurgusal olaylar değildir. Hepsi de yaşanmıştır, gerçektir. Bu sekiz olayı, yerleriyle, zamanlarıyla, yaşayan kişileriyle, adlı adınca yazdım. Üstelik, bu olaylardaki kişilerin salt olumlu yanlarını göstermekle yetinmedim, olumsuz yanlarını da belirtmeye çalıştım. Çünkü, çocuksunuz diye, aldatılmanızı, herşeyin yalnız iyi yanlarını görmenizi istemiyorum. Daha küçük yaştan, gerçekleri görmelisiniz. Bu güzelim dünya, ne salt tozpembedir, ne salt kapkaradır. Dünyamızda, alçaklıklarla yiğitlikleri birlikte yaşayacaksınız; herşeyin hem iyi, hem kötü yanlarını göreceksiniz.

Olaylar da, kişiler de, ancak olumlu ve olumsuz yanlarıyla, yani her yanı ve bütün yüzleriyle gösterilirse gerçeklik kazanır. Burada anlattığım sekiz olayla işte bunu yapmak istedim. Salt kahramanlıklar anlatarak boş böbürlenmenizi, salt kötülükler anlatarak da yerinmenizi istemiyorum. Bu

olayları yazarken sizleri çocuk yerine koymadım, anababalarınız için nasıl yazıyorsam, sizler için de öyle yazdım. Sevgili çocuklarım, yaşamınız boyunca gerçekçi olmanızı, gerçekleri araştırıp öğrenmenizi dilerim; çünkü ancak gerçekçi insanlar, kendilerine, yurtlarına, halklarına, insanlara ve dünyaya gerçekten yararlı olabilirler.

Aziz Nesin

“Varlığımızı önceki kuşaklara borçluyuz;

borcumuzu bizden sonrakilere ödeyeceğiz.”

İLK DİRENİŞ

İstanbul’da, Sirkeci’den Gülhane Parkı kapısına doğru giderken yol sağa kıvrılır.

Yolun bu dönemecinde, sağda, eskiden bir tekke vardı. Salkımsöğüt Kaadiri tekkesi denilirdi. Bu tekkeyle bitişiğindeki yapılar sonradan yıktırılmış, yol biraz genişletilmiştir. Ondokuzuncu yüzyılın sonlarında Salkımsöğüt tekkesinin şeyhi İzzî Efendi’ydi. Şeyh İzzî Efendi’nin Üsküdar’daki evinde 1877 yılında bir oğlu dünyaya geldi. Çocuğun adını Süleyman Fethi koydular.

Büyük Türk ansiklopedilerinin pekçoğunda Süleyman Fethi adını görebilirsiniz.

Şeyh İzzî Efendi’nin oğlu ne yapmıştı da, adını ansiklopedilere geçirmişti? İşte bu sorunun cevabını anlatacağız.

Küçük Fethi askerliği çok seviyordu. Bu yüzden askeri okula girdi. Her ders yılı sınıflarını başarıyla geçiyordu. 1896 yılında, sınıfının onuncusu olarak Harp Okulu’nu bitirdi. 1899’da kurmay subay oldu. Askerlik göreviyle Hicaz’da bulundu. Sonra savaşlara katıldı. Savaşta yaralandı. Üstün başarılar gösterdi. Rütbesi yükseldi.

1912’de, o zamanın savunma bakanlığı olan Harbiye Nezareti’nde danışman yardımcılığına atandı. 1914’te albaylığa yükseltildi. Birinci

Dünya Savaşı başlamıştı.

Kurmay albaylığa yükselmiş olan Süleyman Fethi Bey, savaşta gösterdiği üstün başarılar ve fedakârlıklarından ötürü nişanlar, madalyalar kazandı. Ne yazık ki, aldığı yaralar yüzünden hastalandı. 1916 yılında tedavi için Wiesbaden kaplıcalarına gönderildi.

Albay Fethi Bey tedavisinden sonra Wiesbaden'den yurda döndüğünde, Türkiye, tarihinin en üzünçlü günlerinden birini yaşamaktaydı. Büyük Savaş'ta, işbirliği yaptığımız savaş ortaklarımız olan uluslarla birlikte yenilmiştik. Yengin devletler, Türkiye'yi parçalayıp bölüşmeye çalışıyorlardı. İşte bu acı günlerde Wiesbaden'den yurda dönen Fethi Bey, Dördüncü Kolordu'nun İzmir Askerlik şubesi başkanlığına atanmıştı.

Fethi Bey evliydi, ama çocuğu olmamıştı. Çocukları çok severdi; o denli çok severdi ki, sık sık yanına gelip kendisiyle konuşan çocukları sevindirmek için masasının gözünde çukulata bulundurur, bu çukulataları çocuklara dağıtırdı.

O günlerde Yunanlılar'ın İzmir'e asker çıkaracakları-söylentisi çok yaygındı.

Sonunda bu söylentiler gerçekleşti. Yunan savaş gemileri İzmir Limanı'nda göründü.

1919 yılının 15 Mayıs'ı; işte o kara gün Yunan ordusu İzmir'i işgal etmişti.

Albay Fethi Bey, hergünkü gibi o sabah da, İzmir'in Karantina denilen semtindeki evinden çıkıp işine gitmek için hazırlanmaktaydı. Eşi Edibe Hanım, düşmanın İzmir'i işgal ettiği böyle bir günde askerlik şubesine gitmemesi, bir süre evinde kalıp durumu gözlemlemesi için rica etmekteydi. Fethi Bey'in, eşi Edibe Hanım'a cevabı kısa olmuştu:

— Ben askerim! İşime böyle bir günde gitmezsem, başka ne zaman gideceğim!

Fethi Bey evinden çıktı. Görevi başına gitti. Masasına daha yeni oturmuştu ki, başlarında iki Yunan subayı bulunan erler içeri girdi. Yunanlı

subaylardan biri Fethi Bey'e, esir olduğunu söyledi. Fethi Bey, İzmir işgal edildiğine, savaş da olmadığına göre, esir olamayacağını söyledi. Ama Yunanlı subaylara söz anlatmanın olanağı yoktu Fethi Bey'i zorla odasından çıkardılar. Silahlı Yunan erleri arasından yürüterek Kordon denilen rıhtım yolundan geçirdiler; Pasaport denilen yere getirdiler.

Pasaport'un rıhtım boyunda esir diye getirdikleri başka Türk subaylarını da tek sıra olarak yanyana dizmişlerdi. Fethi Bey'i bu sıranın başına koydular. Efzun denilen özel kılıkta giyimli Yunanlı erler de rıhtım boyuna dizilmişlerdi. Yunan savaş gemileri limandaydı. Kıyıya asker çıkaran Yunan gemileri rıhtıma yanaşmıştı.

İşgalden sevinç duyan yerli Rumlar alanı doldurmuş, bayram havası yaşıyorlardı.

Kimi Rumlar da yapıların damlarına, çatılarına çıkmışlardı. Balkonları, terasları doldurmuşlardı. Sevinç çığlıkları atıyorlardı.

Bir Yunan subayı, yanında bir Efzun eriyle, tek sıra dizilmiş olan Türk subaylarından biri önünde duruyor, onlara kollarını yana kaldırtıp indirterek "Zito Venizelos!" yani "Yaşasın Venizelos!" diye bağırmalarını söylüyordu.

Venizelos, o zamanki Yunanistan'ın başbakanıydı. "Zito Venizelos!" diye bağırttıktan sonra Türk subaylarına bir de kollarını yana kaldırtıp indirtmesinin hiçbir anlamı yoktu elbet. Ama aşağılamak, küçültmek için Türk subaylarına böyle yaptırıyorlardı. "Zito Venizelos!" diye bağırtan Yunan subayının yanındaki Efzun erinin elinde süngü takılmış tüfek vardı. Söylenileni yapmayan, karşı gelen Türk subayı olursa Efzun eri onu süngüleyecekti.

Yunan subayının karşısına geldiği her Türk subayı, kollarını yana kaldırıp indirerek

"Zito Venizelos!" dedikçe, yapıların damlarındaki, çatılarındaki, evlerin balkonlarındaki Rumlar, alanı dolduranlar alay ederek kahkahalar savuruyorlardı.

“Zito Venizelos!” diye bağırtılan bu Türk subayları, sonradan bir yolunu bulup Anadolu içlerine geçecek, işgalci Yunan ordusuyla çarpışacak ve bu üzünçlü anının acısını onlardan çıkaracaktı. Ama şimdi “Zito Venizelos!” diye bağırmak zorundaydılar. Çünkü karşılarında, süngüsünün ucunu göğüslerine dayamış Efzun eri duruyordu. Her “Zito Venizelos!” diye bağıran Türk subayının düşmana olan hıncı daha da bileniyordu.

Yunan subayı sırayla gele gele Albay Fethi Bey’in karşısına gelmişti. Fethi Bey, Yunan subayının dediğini yapmıyordu. Ne kollarını yana kaldırıp indiriyor, ne de

“Zito Venizelos!” diye bağırıyordu. Bakışlarını karşısındaki Yunan subayına dikmiş, ateş saçan gözlerini kırpmadan dimdik bakıyordu. Yunan subayı buyruğunu birkaç kez yineledi. Fethi Bey’e “Zito Venizelos!” dedirtmek için birkaç kez boşuna bağırdı.

Fethi Bey sanki onu duymuyordu, kayadan bir yontu gibi dimdikti.

Yunan subayı ummadığı bu direniş karşısında öyle kızmıştı ki, o kızgınlıkla birden elini uzatıp, Fethi Bey’in omuzlarındaki albaylık apoletlerini sökmek istedi. Fethi Bey, Yunan subayının elini şiddetle iterek,

— Onları sen takmadın ki sen sökesin! diye bağırdı.

Yunan subayı, Zito Venizelos, demesi için son bikez daha Fethi Bey’e bağırdı.

Fethi Bey oralı değildi. Yunan subayı, yanındaki Yunan erine komut verdi. Efzun eri, Fethi Bey’in göğsüne dayalı süngüsünü hızla itti. Süngü albayın göğsüne saplanmıştı.

Süngünün açtığı yaradan kan fışkırıyordu. Ama albay Fethi Bey’in yüz kaslarında en küçük bir kıpırtı, bir acı belirtisi yoktu. Yine öylece dimdik duruyordu. Efzun eri, Türk albayını süngülerken, alanı doldurmuş ve damlarda, çatılarda, balkonlarda, pencerelerde toplanmış Rumlar’ın çığlıkları göklere yükseliyordu.

Efzun eri, kanlı süngüsünü Albay'ın göğsünden çekti. Yunan subayıyla birlikte, sırada bir sonraki Türk subayının karşısına geçti. Sıradaki her Türk subayına, Yunan subayı isteğini yaptırttı. Sıradaki Türk subayları bitince, Yunan subayıyla Efzun eri yeniden sıranın üst başına geçtiler. Sırayla gele gele yine albay Fethi Bey'in karşısına geldiler. Yunan subayının sözlerini İzmirli bir Rum, Türkçe'ye çevirdi:

— Kollarını yana açıp indirirken Zito Venizelos, diye bağıracaksın!

Fethi Bey'de yine ne ses, ne bir kıpırtı vardı. Yunan subayı bikez daha yanındaki Efzun erine komut verdi. Efzun eri, ikinci kez Fethi Bey'i süngüledi. Fışkıran kanlardan Fethi Bey'in giysisi kan içinde kalmıştı. Yerli Rumlar'ın bağrışmalarından, haykırışmalarından yer-gök inliyordu.

Yunan subayı ve elinde kanlı süngüsüyle Efzun eri. Fethi Bey'den sonraki Türk subayının karşısına gittiler. Bikez daha bütün sırayı dolaşıp Türk subaylarına istediklerini yaptırdılar. Gele gele üçüncü kez Albay Fethi Bey'in karşısına gelmişlerdi. Ama bu kez, alanı dolduranların bağrışmaları, sövgü haykırışmaları, kahkahaları, homurtuları, uğultuları birdenbire kesilmişti. Onca kalabalık sanki birden donup kalmıştı. Kimseden ses soluk çıkmıyordu. Ordaki binlerce Rum merak içindeydi: Türk albayı üçüncü kez de direnecek mi, yoksa ölüm korkusuyla "Zito Venizelos!" diye bağıracak mıydı? Sonunda süngü zoruyla Türk albayı amana gelecek miydi? Kimseden çıt çıkmıyordu. Görünmez bir taş kesilmiş o sessizlik içinde Yunan subayının sözleri ve bir yerli Rum'un çevirisi alanın her yanından duyuluyordu:

— Kollarını kaldırıp indirirken Zito Venizelos diye bağıracaksın!

İki kama ucu gibi parlayan gözlerini Yunan subayına dikmiş olan Fethi Bey'in dudakları bile kıpırdamıyordu. Üçüncü kez süngülenmeyi göze almış, yine direnmişti.

Yunan subayının buyruğuyla Efzun eri, Fethi Bey'i üçüncü kez süngüledi; bu kez süngüsünü daha hınçlı, daha hızlı dürtmüştü. Fethi Bey'den yine ses çıkmadı, ama alanı dolduran insanlardan birden bir uğultu yükseldi; şaşkınlık mırıltılarının oluşturduğu bir uğultuydu.

Tam yirmiiki kez… Evet, yirmiiki kez Yunan subayı, albay Fethi Bey’in karşısına dikilip, O’nu “Zito Venizelos!“diye bağırtmaya zorladı. Hayır! Fethi Bey sesini bile çıkarmadı. Yirmiiki kez süngülendi. Süngülenirken gözünü bile kırpmıyordu. Yalnız her süngülenişinde daha çok kan yitirdiği için yüzü daha çok soluyor, ak donuk bir renk alıyordu. Yaralarından akan kanlar, ayaklarının dibinde gölleniyordu. Süngüleye süngüleye bile Üsküdarlı Albay Süleyman Fethi Bey’e “Zito Venizelos!”

dedirtemediler. Ama yaralarından çok kan yitiren Türk albayının gücü gittikçe azalmaktaydı. Ayakta zor durabildiği belliydi. Yirmiiki yarasından kan akarken, yine de düşmanının karşısında dimdik durabilmek için insanüstü bir çabayla son gücünü harcıyordu. Kanı çekilen yüzü, dudakları aka kesmişti. Yunan subayı yirmiikinci kez haykırdı. Yerli Rum, O’nun sözlerini yine çevirdi:

— Zito Venizelos, diye bağıracaksın!

Hayır, Fethi Bey yine bağırmadı. Efzun eri, subayının buyruğuyla Fethi Bey’i yirmiikinci kez süngüledi. Artık ayakta durmaya direnci kalmamıştı, Fethi Bey ayaklarının dibinde göllenmiş kanının üstüne düştü, oraya yığıldı.

Eşi Edibe Hanım, yakınları, İzmir’i işgal eden Yunan birliği komutanından, Albay Fethi Bey’i kendilerine vermelerini istediler. Ama Yunan komutanı, yaralı Türk albayını vermedi. Fethi Bey’in yakın dostu Ali Şefik Bey, İzmir’deki Fransız Başkonsolosluğuma başvurdu. Ancak Fransız Başkonsolosu’nun yardım ve aracılığıyla Fethi Bey Yunanlılar’ın elinden alınabildi.

Ölmek üzere olan Fethi Bey hastaneye yatırıldı. Bütün gece başucunda bir Türk hemşiresi bekledi.

1919 yılının 15 Mayısı‘nı 16 Mayıs’a bağlayan gece, sabaha karşı, Fethi Bey,

— Makamımı görüyorum! diye inledi.

Bu, O’nün son sözü oldu.

Şehit Üsküdarlı Albay Süleyman Fethi Bey'in na'şı, dostu Ali Şefik Bey'in Küçük Fettan Sokağı'ndaki evine getirildi. Evde büyük bir masanın üstüne konuldu. Kadınlı erkekli ev insanları, sabaha dek, Şehit Albay'ın başında saygı nöbeti tuttular. Ertesi gün Şehit Albay Fethi Bey için çok büyük bir cenaze töreni düzenlendi; öyle ki bütün Türk İzmir halkı ayağa kalkmıştı, yer yerinden oynadı. İşgalciler bile bu coşkulu saygı gösterisini önleyememişti.

Fethi Bey, İzmir'deki Mevlevi tekkesinin mezarlığına gömüldü. Süngü yaralarıyla delikdeşik olmuş kanlı albaylık giysisi de sonradan askeri müzeye verildi.

Fethi Bey'e çok yalın bir mezar yapıldı. Mezar taşına kabartma bir kılıç ve bir kalpak resmi yontuldu; kılıç altın yaldızla yaldızlandı.

Üsküdarlı Kurmay Albay Süleyman Fethi Bey'in ancak destan kahramanlarına yaraşır bir yiğitlikle direnmesi yüzünden şehit edilişi, dost düşman herkeste büyük bir saygı uyandırmıştır. O'nun ölümü göze alarak yiğitçe direnişi karşısında düşmanları bile saygı duymuşlardır. İzmir'e, resmi yada özel bir nedenle gelen yabancı askerler, eski komutanlar bugün bile Albay Fethi Bey'in mezarını ziyaret eder, O'nun büyük yurtseverliği karşısında saygıyla eğilirler.

GÖNÜLLÜ ONYEDILER

Yunan ordusu İzmir'i işgal edince, düşmana karşı ilk toplu ve örgütlü direniş, Ayvalık - Burhaniye - Havran - Edremit yöresinde başlamıştı.

Yarbay Ali Bey komutasındaki Yüzyetmişikinci Alay Ayvalıkla bulunuyordu Yunan işgalcilerine karşı direnme kararı alınınca, Yüzyetmişikinci Alay da Ayvalık'tan çekildi. Karaağaç köyüne geldi. Karaağaç köyü, Yüzyetmişikinci Alay'ın karargâhı oldu.

O günlerde kurulmuş olan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti (Hakları Savunma Derneği), Yüzyetmişikinci Alay'dan başka bir de sivil gönüllülerden oluşacak milis alayının kurulmasına karar vermişti. Milis alayı kuruldu. Eskiden savaşlarda bulunmuş, askerliğini yapıp bitirmiş, yani savaş deneyimleri olan siviller milis alayına gönüllü yazılmaya başladılar.

Müdafaa-i Hukuk yazmanı

Hüseyin Hüsnü Bey

Pelit Köyü‘nden Mehmet Bey, bu milis alayının komutanlığını üstlendi. Kurulan milis alayının üç taburu savunma bölgelerine yerleştirildi. Köylülerin, milis alayına gönüllü yazılmaları için köylere haber salındı. Eli silah tutabilenler, yurt savunması için gönüllü askerliğe çağrılıyordu. Çağrıyı duyanlar akın akın Burhaniye’ye gelmeye başlamışlardı. Bunların çoğu, Büyük Dünya Savaşı‘ndan daha yeni dönmüş gazilerdi.

İçlerinde yaralan daha yeni kapanmış olanlar, savaş sakatları, kolsuzlar, topallar bile vardı. O denli çok geliyorlardı ki, Burhaniye’de Kuvvay-ı Milliye’nin yazmanı olan Hüseyin Hüsnü, bu gönüllülerin künyelerini deftere yazmaya yetişemiyordu. Yazman Hüseyin Hüsnü de bir savaş gazisiydi. Büyük Dünya Savaşı‘nda dört yıl yedeksubay olarak savaşmıştı. Terhis olup da memleketi Burhaniye’ye döneli daha dört ay olmuştu.

Gönüllü asker yazılmaya gelen köylülerin çoğunun üstübaşı bitik, giysileri yırtıkpırtıktı, pekçoğu yalınayaktı.

Bigün Yazman Hüseyin Hüsnü, gönüllülerin künyelerini deftere yazarken, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin başkanı olan Şükrü Hocaefendi de oradaydı. Hüseyin Hüsnü, karşısında duran yirmiye yakın köylüyü, gönüllü defterine yazmıştı. Ama onlar gitmiyorlar, öylece duruyorlardı. Başkan Şükrü Hocaefendi, onlara çok sert bağırdı:

— Daha ne beklersiniz? Dikilip durmayın! Hangi milis taburuna gideceğiniz söylendi ya size. Taburların yerlerini de biliyorsunuz. Durmayın daha, hadi taburlarınıza!

Yırtıkpırtık giysiler içindeki bu yalınayak köylüler, başları önlerinde, seslerini çıkarmadan hâlâ öylece duruyorlardı. Şükrü Hocaefendi onların neden beklediklerini biliyor, ama bilmezden geliyordu. Çünkü onların isteklerini karşılamak olanağı yoktu.

Bu yüzden de acı duygusunu dışa vurmamak, üzüncünü onlara belli etmemek için, sözde sert davranmaya çalışıyordu. Onlara bikez daha

taburlarına gitmeleri için bağırınca, içlerinden biri, utana sıkıla, başını yerden kaldırmadan, çok alçak sesle, fısıldar gibi,

— Ayakkabı… dedi.

Hiçbirinin ayakkabısı yoktu. İşgalcilere karşı yurtlarını savunmak için savaşa gönüllü gidecek olan bu yiğitler, sanki kendilerine apartıman bağışlanmasını istiyorlarmışçasına sıkılarak ayakkabı istiyorlardı.

Gönüllü asker yazılanların ayakkabılarını kavaf (hazır ayakkabı satıcısı) Kaleli Hacı Mehmet Efendi vermekteydi. Her işlenişte, dükkanındaki ayakkabıları, para almadan gönüllü askerlere vermişti. Ama artık O'nun dükkânında da ayakkabı kalmamıştı.

Yazman Hüseyin Hüsnü belki bir umar bulunur diye yine kavaf Kaleli Hacı Mehmet Efendi'ye gidip,

— Hacı Mehmet dayı, yüz çift ayakkabı daha eksiğimiz var! dedi.

Hacı Mehmet Efendi, eliyle dükkânının içini gösterip,

— İçerde ne varsa, hadi hepsini alın! dedi. Dükkânda yüz çift ayakkabı yoktu.

Olanlarını verdikten sonra,

— Kaygılanmayın, gerisini de yaptırırız… dedi.

Gönüllü yazılan her ere, birer çift ayakkabıyla beşer lira veriliyordu. Sonra bu gönüllü erler, milis alayının taburlarından birine katılmak üzere cepheye yollanıyordu.

Milis alayı taburlarının fırınları vardı. Fırınlar ekmek çıkarıyordu. Ama taburlarda silah yoktu. Gönüllü yazılanlara silah bulup vermek çok zordu, hatta olanaksızdı.

Bigün Karalar Köyü'nden onyedi köylü, gönüllü yazılmak için Burhaniye'ye gelmişti. Bunların başında Halil Çavuş vardı. Halil Çavuş, Çanakkale Savaşı'nda bulunmuş bir gaziydi. Çanakkale Savaşı'nda üç yara

almıştı. Birlikte geldiği köylüsü olan onyedi kişi de Büyük Savaş‘tan yeni dönmüştü. Kimi Galiçya’da, kimi Kafkasya’da, kimi Kanal’da, çölde savaşmıştı.

Onyedi gönüllü, Yazman Hüseyin Hüsnü‘nün masasının önüne geldi. Bunların da üstbaşları bitik giysileri yırtıktı, yalınayaktılar. Önde duran Halil Çavuş,

— Gönüllü yazılmaya geldik, cepheye gideceğiz! dedi.

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Şükrü Hocaefendi, bunların da öbür gönüllüler gibi ayakkabı isteyeceklerini bildiğinden, verecek ayakkabı da olmadığından büyük bir can sıkıntısıyla sertelerek,

— İyi ya işte, gideceksiniz künyenizi yazdırın, gidin! dedi.

Halil Çavuş,

— Ya silah? diye sordu.

Demek bunlar, ayakkabı değil, silah istiyordu. Silahları olsa, yalınayak da cepheye gidecek, savaşa gireceklerdi. Ama onlara verecek silah yoktu. Ne yapacağını bilemeyen Şükrü Hocaefendi, baskın çıkabilmek için bu kez daha da yapmacık bir sertlikle bağırdı:

— Hele şunlara bak! Nasıl askere gidecekmişsiniz siz böyle? Hani silahlarınız sizin?

Koca yiğit Halil Çavuş, sanki suçluymuş gibi,

— Silahımız yok… dedi.

Bu kez Şükrü Hocaefendi daha bir diklenerek,

— Ne demek silahımız yok? Silahsız asker olur mu be? diye söylendi.

Halil Çavuş fısıldar gibi,

— Burdan veriyorlarmış diye duyduk da… dedi.

Şükrü Hocaefendi onlara silah verememekten çok dertliydi. Ama üzüncünü belli etmemek için yarı alaylı çıkıştı:

— Silahları yokmuş! Bakındı hele… Bir de gönüllü yazılacaklarmış… Vah vaah…

Köyünüzde odun kesmez misiniz siz? Evlerinizde nacak da mı yok sizin?

Hadi koşun evlerinize de, nacaklarınızı kapın gelin!

Karalar Köyü, Burhaniye’ye bir günlük yoldur. O yalınayak onyedi yiğit, geriye dönüp köylerinin yolunu tuttular.

Dört yıl boyunca Büyük Savaş‘ta bulunmuş olan Yazman Hüseyin Hüsnü, Başkan Şükrü Hocaefendi’ye,

— Hoca enişte, ne diye bu adamları silahsız cepheye gönderiyorsun? diye sordu.

Şükrü Hocaefendi,

— Sen anlamazsın… dedi.

Az sonra da şöyle açıkladı:

— Başka ne yapabilirim? Hele bir cepheye gitsinler… Gitsinler de, hiç olmazsa düşmana kalabalık görünsünler. Nasıl olsa bir kolayını bulurlar, silahsız kalmaz onlar.

Bir silahlı erimiz şehit düşünce, hemen şehit arkadaşlarının silahını kapar, silahlanırlar.

Ertesi gün, Karalar Köyü‘nden o onyedi köylü yine yayanyapıldak Burhaniye’ye dönmüştü. Nice savaşlara girip çıkmış olan Yazman Hüseyin Hüsnü onları karşısında görünce, kendini tutamayıp gülümsedi. Çünkü onların görünüşleri hiç de gülünmeyecek gibi değildi. Pekçok savaşa katılmış olan bu adamlar, evlerinden aldıkları nacakları tüfek gibi omuzlarına asmışlardı. Başlarında duran Halil Çavuş‘un omuzundaysa tırpan vardı.

Halil Çavuş,

— Evde aradım taradım, nacağı bitürlü bulamadım. Ne yapayım, ben de tırpanı aldım geldim. Tırpan da işimi görür… diyordu.

Bunun üzerine, Yazman Hüseyin Hüsnü dayanamayıp Halil Çavuş'a şöyle dedi:

— Bre Halil Çavuş, sen ki bunca savaşa girip çıkmış adamsın; doğuşu, savaşı iyi bilirsin. Karşımızdaki Yunan askerlerinin İngiliz malı kasalı tüfekleri var; bilirsin, dokuzlu tüfekler… Sen böyle silahsız, bir tırpanla onlara karşı ne yapacaksın?

Halil Çavuş şu yanıtı verdi:

— Silahsız değilim ki… Cepheye gider gitmez, hemen bu gece, gönüllü nöbete girer, gece nöbeti tutarım. Nöbetteyken, gecenin karanlığında süzülür, düşman içine atlarım. Elimde tırpanım var ya… Önüme çıkan ilk düşman askerinin kellesine bir tırpan çalar, alırım elinden tüfeğini… İşte silahlandım gitti.

Halil Çavuş'un arkadaşları da söze atıldılar:

— Bizim de nacaklarımız var ya… Sen hiç kaygılanma Efendi, biz bir kolayını bulur silahlanırız.

Karalar Köyü'nden o onyedi yiğit, gönüllü yazıldıktan sonra, omuzlarında nacaklarla tırpanla cepheye yöneldiler, savaşa girdiler, düşmanın karşısına dikildiler.

Yazman Hüseyin Hüsnü çok merak ettiği için, bu onyedi yiğitin ne olduğunu, sonlarım öğrenmek istedi, onları izledi. Gerçekten de Halil Çavuş'la iki köylüsü, daha cepheye gittikleri ilk gece gönüllü nöbet tutup, düşmandan tüfek almayı başarmıştı.

Ama onlardan biri, daha o gece şehit düşmüştü.

Bilindiği gibi, savaş Türk ordusunun utkusuyla sonuçlandı. Ama bu onyedi yiğit savaşçının hiçbiri köyüne dönemedi.

Burhaniye Kurtuluş Savaşı'mıza 1364 asker vermiş, bunlardan 964'ü şehit düşmüştü. Sağ dönen 400 savaşçının da çoğu elden, ayaktan, gözden yoksun kalmış

savaş sakatıydı.

EŞİ BULUNMAZ BİR CİMRİ

Yunan ordusu 15 Mayıs 1919'da İzmir'i işgal etmişti. Bu sırada Ayvalık'ta Türk ordusunun Yüzyetmişikinci Alay'ı vardı. Yüzyetmişikinci Alay'ın komutanı Yarbay Ali (Çetinkaya) Bey'di. Bu alayın erlerinin çoğu, Büyük Dünya Savaşı'na katılmış

gazilerdi. Bu erler, askerlik görevlerini bitirdiklerinden, bikaç gün sonra terhis olup köylerine döneceklerdi. Evlerine gidecekleri için sevinçliydiler.

O günlerde Ayvalık koyuna iki Yunan torpidosu gelip demirlemişti. Bu torpidolarda Yunan deniz erlerinden başka, Yunan piyade erleri de vardı. Gemilerde piyade erlerinin bulunması, Yunanlılar'in Ayvalık'a asker çıkaracaklarını gösteriyordu.

Yüzyetmişikinci Alay Komutanı Yarbay Ali Bey, işgalci Yunanlılar'a karşı koymaya, düşmana karşı direnmeye karar verdi. Ama İstanbul'daki Padişah hükümeti, Yunanlılar'a karşı direnilmesini istemiyordu.

Yarbay Ali Bey, Yüzyetmişikinci Alay'ın erlerini, erbaşlarını, assubay ve subaylarını toplayıp onlara şöyle dedi:

— Arkadaşlar! Biliyorum, Büyük Savaş'ın yorgunluğunu bile daha üzerinizden atmadınız. Büyük Savaş'ta silah arkadaşlarınızdan çoğu şehit düştü. Sizler de kanlarınızı döktünüz. Sizlerden artık hiçkimsenin bir görev istemeye hakkı yoktur.

Bikaç gün sonra terhis olup köylerinize gidecek, evlerinize dönecek, ailelerinize kavuşacaksınız. Ama biliyorsunuz, İzmir'imizi düşman işgal etti. İşte görüyorsunuz, karşımızda da düşmanın iki savaş gemisi duruyor. Belki bugün, belki yarın, bu iki düşman gemisi Ayvalık'ı top ateşine tutacak. Yunan askerleri Ayvalık'ı da işgal edecek. Biz, yurdumuzun bu

bölümünü düşmana bırakıp evlerimize gidemeyiz. Bu görevi sizden ben istemiyorum, anayurt istiyor. Yurdumuzu savunmak için benimle burda kalıp savaşmak isteyenler şu yana geçsinler. “Hayır, biz savaşmaktan çok yorulduk. Bundan sonra artık askerlik yapmayız” diyenler de haklıdırlar. Onlar da silahlarını bıraksınlar, gülegüle evlerine gitsinler!

Yarbay Ali Bey, yüzü gülmez, sert görünüşlü, duygularını dışa vurmaz bir askerdi.

Ama erlerine bu sözleri söylerken o denli duygulanmıştı ki, gözleri buğulanmış, sesi titremişti. Dudaklarından bir hece daha çıksa, yıllarca savaş alanlarında vuruşmuş o yiğit yarbayın gözlerinden yaşlar boşanacaktı.

Komutanlarının bu sözü üzerine, Yüzyetmişikinci Alay’ın tek eri bile silahını bırakmadı. Hepsi birden, yurtlarını savunmak için, alay komutanlarının gösterdiği yana geçti. Hükümet, işgalci Yunanlılar’a karşı direnilmesini istemediğine göre, direnişe geçen Yüzyetmişikinci Alay, hükümete karşı geliyor demekti. Bu durumda hükümet Yüzyetmişikinci Alay’ın gereksinmelerini karşılamayacak, giderlerini sağlamayacaktı. Alaydaki subayların, assubayların, erlerin yiyecekleri, giyecekleri, yakacakları, yunacakları, sonra hayvanların yemleri kısacası bütün bu gereksinmeler nasıl, nerden sağlanacaktı?

1919 yılının 26 Mayıs günüydü. Yunan ordusu İzmir’i işgal edeli onbir gün olmuştu. İşte o gün Yarbay Ali Bey atına atlayıp Ayvalık’tan Burhaniye’ye geldi.

Burhaniye’deki tanıdıklarından zeytinyağı fabrikası sahibi Ali Osman Ağa’yla bu konuyu konuştu. Ali Osman Ağa, Burhaniye’nin ilerigelenlerini çağırdı. Tüccar Hacı Tali Bey’in yazıhanesinde gizli bir toplantı yaptılar. Yarbay Ali Bey, o toplantıda bulunanlara şöyle dedi:

— Burhaniyeliler, alayımın her türlü gereksinmesini sağlarsa, yiyeceğini, giyeceğini, hayvan yemini verirse, ben hükümete karşı gelip alayımla düşmana karşı direneceğim.

Burhaniye’nin ileri gelenleri, Ali Bey’in bu önerisini benimsediler. Bu iş için Burhaniye Haklan Savunma Derneği (Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti)

kuruldu. Müderris Şükrü Hocaefendi, bu derneğin başkanlığına seçildi. Tüccar Hacı Tali Bey de derneğin levazım işleri yönetmenliğine getirildi. İlk toplantıda, düşmana karşı direnmek için Yüzyetmişikinci Alay'dan başka, bir de sivillerden oluşacak bir milis alayının kurulmasına karar verildi.

Bundan sonra, Burhaniye'ye çok yakın olan Havran ve Edremit ilçelerinde de Hakları Savunma Dernekleri kuruldu.

Yoksul Burhaniye halkı Yüzyetmişikinci Alay'la milis alayını besleyemez, bu iki alayın tüm gereksinmelerini karşılayamazdı. Havranlılar'la Edremitliler de bu yurt görevine katıldılar. İki alayın giderlerinin yüzdekırkbeşini Edremitliler, yüzdeotuzunu Havranlılar, yüzdeyirmibeşini de Burhaniyeliler karşılıyordu. İlkağızda o günün parasıyla yetmişdörtbin lira (Bugün için iki milyon lirayı aşkındır), onbin şinik buğday (Bir şinik onbeş kilo olduğuna göre yüzellibin kilo buğday), üçyüzyirmi koyun toplanarak bu iki alayın bir süre için gereksinmesi sağlandı.

Alayların giderlerini sağlamada zorluk çekiliyordu. Başkan Şükrü Hocaefendi, derneğin bir toplantısında şöyle dedi:

— Arkadaşlar! Varlıklı olanlara, zenginliklerine göre salma koyacağız. Başka umarımız yoktur. Parası olan para, malı olan mal verecek! Herkes olanını bağışlayacak…

Bunun üzerine,o toplantıda bulunan üyeler, kendilerinden yardım istenilecek varlıklıların adlarını saymaya başladılar. Üyeler bağış alınacakların adlarını söylüyor, derneğin yazmanı olan Hüseyin Hüsnü (Develi) de bu adları bir deftere yazıyordu.

İşte böylece, para ve mal istenilecek kişilerin adlarıyla, her adın yanına da, o kişiden nice mal yada para alınacağı yazılarak bir salma listesi yapıldı. Bu listedeki adlar arasında bir de Çoruk Köyü'nden Çapkınoğlu Hasan Ağa adı vardı. Bu adın yanına 500 şinik buğday salma yazılmıştı.

Çoruk Köyü'nden Çapkınoğlu Hasan Ağa'nın adı söylenip listeye yazılırken, ordakiler alaylı alaylı gülümsemişlerdi. Çünkü bu Hasan Ağa, onların tanıdığı en cimri kimseydi; dünyada ondan daha pintisi olamazdı.

Çok zengin olduğunu herkes biliyordu, ama kimseye bişey verdiğini, bir yoksula yardım ettiğini gören olmamıştı.

Ondan para yada mal istemek, canından can koparmak demekti. Biriktirdiği altınları, tenekeye doldurup toprağa gömdüğü söylenirdi.

Salma listesine yazılanlara gidip, biçilen salmayı vermeleri istenecekti. Ama ordakilerden hiç kimse, salma istemek için Çoruk Köyü‘nden Hasan Ağa'ya gitmek istemiyordu. Çünkü O'nun bişey vermeyeceği belliydi.

Bu Hasan Ağa çok yaşlıydı. Bu denli yaşlı ve zengin bir adamın bu denli elisıkı olmasına herkes şaşar kalırdı. O'nun dillere söylence olmuş pintiliği üzerine pekçok olay anlatılırdı.

Pazara gitmek için köyünden Burhaniye'ye geleceği zaman, yolda yürürken aşınıp eskimesin diye, ayağından ayakkabısını çıkarıp koltuğuna sıkıştırırdı; Burhaniye'ye dek yalınayak gelirdi. Burhaniye'ye girerken ayakkabısını giyerdi. Akşam olup da köyüne önerken, yine ayakkabısını ayağından çıkarıp koltuğunun altına kor, köyüne dek yalınayak giderdi. Eskimesin diye giymeye kıyamadığı ayakkabısı da o zaman, yirmiiki kuruştu.

Onca zengin, onca varlıklı olan Hasan Ağa para harcamaktan çok sakınıldı, parası gidecek diye ödü kopardı. Öyle elisıkı bir adamdı ki, Burhaniye'ye gelişlerinde, O'nun bir çayevine oturduğunu, bir bardak çay yada bir fincan kahve içtiğini gören olmamıştı. O kocamışlığıyla Burhaniye'ye dek yayan ve yalınayak yürümekten çok yorulduğu için, Burhaniye'ye gelince alandaki koca çınara sırtını dayar, orda bir süre soluklanıp dinlenirdi. Bu çınarın önündeki çayevinde oturanlardan O'nu tanıyanlardan biri,

— Hasan Ağa, gel, buyur, bir yorgunluk kahvesi iç! diye çağırsa, gitmezdi.

Para kendisinden çıkmasa da, alışkanlık olur korkusuyla, ısmarlanan çayı, kahveyi bile içmezdi. O'na çay, kahve ısmarlayanlara, günün birinde kendisinin de çay, kahve ısmarlaması gerekeceğini düşünürdü. O zamanın parasıyla bir fincan kahve on paraydı. Hasan Ağa on paraya bile kıyamazdı.

İşte bu denli cimri olduğu bilinen Hasan Ağa'ya salma almak için, ordakilerden hiçbiri gitmek istemeyince Hacı Tali Bey, derneğin yazmanı

Hüseyin Hüsnü‘ye,

— Senin dilin tatlıdır, ağzın laf yapar. Var sen git, iste! dedi.

Hüseyin Hüsnü Çoruk Köyü‘ne gitti. Salma alacağından umutsuzdu. Köy kahvesine girdi. Kahvede gördüğü köyün korucusuna, Hasan Ağa’yı çağırmasını söyledi. Az sonra korucu, Hasan Ağa’yı köy kahvesine getirmişti. Hüseyin Hüsnü, köy kahvesinde oturanların da duyacağı bir sesle,

— Hasan Ağa amca, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti sana beşyüz şinik buğday salma yazdı… dedi.

Hasan Ağa,

— Bana çok salma koymuşsunuz yiğen… dedi.

Hüseyin Hüsnü de O’na,

— Allah daha da çok versin, sende de çok var Hasan Ağa amca… dedi.

Bunun üzerine Hasan Ağa,

— Öyleyse kalk yürü! dedi.

Hüseyin Hüsnü‘nün bileğinden tuttu. Bileğini bırakmadan O’nunla yürüdü.

Tahtadan yapılmış bir büyük ambar önüne geldiler. Ambarın uzunluğu yirmi metre vardı, belki de daha uzundu. Hasan Ağa anahtarıyla ambarın kapı kilidini açtı.

Ambara girdiler.

İçeri girince Hüseyin Hüsnü şaşıp kalmıştı. Çünkü içerisi tahılla doluydu.

Ambarda tahta perdelerle ayrılmış onbir bölüm vardı. Her bölüm, silme, tepeleme tahılla dopdoluydu. Hasan Ağa her bölümü Hüseyin Hüsnü‘ye ayrı ayrı gösterip,

— İşte bu bölmede buğday var! Bu bölmede arpa dolu! Bu bölmeye de çavdar yığdık! İşte burası da yulaf bölmesi, dolu… diyordu.

Hüseyin Hüsnü şaşkınlıktan konuşamıyordu. Sanki düş görüyordu.

Hasan Ağa sözünü sürdürdü.

— Bana beşyüz şinik buğday mı saldınız? Neye bu kadar az salma koydunuz bana yiğen? İki alaya beşyüz şinik buğday yeter mi hiç! Bak yiğen, bu ambardaki salt buğday altıbinikiyüz şinik… Buğdaylar da, arpalar, yulaflar, çavdarlar da, hepsi hepsi, burda her ne varsa, hepsi Kuvvayimilliyye'nin, hepsi askerlerimizin… Alın, götürün!

Taşıma için araba isterseniz, arabalarım da var. Arabalarımı da alın götürün, onlar da askerlerimizin… Yedirin tahıllarımı askerlerimize. Burdakiler yetmezse hiç kaygılanmayın, daha da bulur buluştururuz. Her ne isterseniz, her neyim varsa, varımı yoğumu vereceğim. Bende yoksa, olanlardanödünç alıp, borç alıp vereceğim. Başka hiçbir umarımız kalmadı yiğen; yeter ki gavuru buralara sokmayın. Evimde, odamın duvarına asılı bir tüfeğim yar, salt bir onu veremem. Çünkü onu kendime ayırdım.

Yaşlıyım diye tüfek kullanamam belleme. Düşman buralara dek girerse o tüfekle namusumuzu koruyup savunacağım ölene dek… Hadi şimdi var git gülegüle! Bu dediklerimi böylece bir bir anlat! Gülegüle! Benden selam söyle Hacı Tali'ye!

Hüseyin Hüsnü, Burhaniye'ye döndü. Burhaniye Hakları Savunma Derneği'nin dokuz üyesi yine Hacı Tali Bey'in yazıhanesinde toplanmıştı. Hüseyin Hüsnü içeri girince, ne haber getirdi diye, üyelerin hepsi merakla O'na baktılar. Dünyanın en cimri adamı olarak bildikleri Çoruk Köyü'nden Hasan Ağa'dan ne haber getirmişti?

Yazman Hüseyin Hüsnü olanları anlattı. Hasan Ağa'nın sözlerini onlara iletti. Bu sözleri duyunca ordakilerin başlan önlerine eğildi. Bir derin sessizlik oldu.

Burhaniye'nin yaşlı ilerigelenlerinin gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Ençok üzülen de Hacı Tali Bey olmuştu. Ağladığı görülmesin diye yazıhaneden

çıkmıştı. Koca adam kendini tutamamış, hüngür hüngür ağlıyor, biyandan da sesi titreyerek,

— Hiçkimse için kötü düşünmeyeceksin! diye söylenip duruyordu.

ııÖÖçş

TÜRKİYELİ BİR RUM'UN YİĞİTLİĞİ Büyük emperyalist devletler, kendi çıkarları için zaman zaman küçük ülkeleri birbirlerine düşman ederler. Birinci Dünya Savaşı'ndan sora, emperyalist devletler Yunanistan'ı komşusu Türkiye'ye saldırması için kışkırttı. Yunanistan bu kışkırtmalarla, gerçekleşemeyecek düşler arkasından koştu, komşusu Türkiye'ye saldırdı. Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Türkiye yoksul düşmüştü, yorgundu. Yunanistan bunu fırsat saydı. Yunan ordusu Türkiye'ye saldırmadan önce, Türkiye'de yaşayan Rumlar'la Türkler'in arasında hiçbir çatışma, anlaşmazlık yoktu. Aralarında hiçbir ayrım olmadan yaşamaktaydılar. Türkiyeli Rumlar'ın ekonomik durumları Türkler'den çok daha iyiydi. Yunan ordusu 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'e çıkınca, o zamana değin Türkler'le eşit yaşamakta olan Rumlar, Türkiye'ye sahip çıkmaya kalktılar. Ama Türkiyeli bütün Rumlar bu düşüncede değildiler. Yunan ordusunun Türkiye'ye saldırısının yanlış olduğunu bilen, Türkler'le çatışmayı doğru bulmayan Rumlar da vardı. Yunanistan'ın, emperyalist devletlerin kışkırtmasıyla kurduğu düşün hiçbir zaman gerçekleşmeyeceğini biliyorlardı. Yunan ordusu, İzmir'i işgalinden onüç gün sonra, 28 Mayıs 1919'da Ayvalık'ı işgal etti.

Yüzyetmişikinci Alay ve milis alayının yiğitçe savunması karşısında Yunanlılar'ın ilerlemesi çok zor oldu. Türk askeri yurdunu karış karış savundu, Yunan birliklerini bir yıl dört ay oyaladıktan sonra, Yunan birlikleri ancak Burhaniye'ye girebildi. Güzel bir yaz günüydü. Burhaniye işgal edilince, Burhaniye'li Kuvvayimilliyeciler de dağıldılar, herbiri bir yana gitti. Burhaniye Kuvvayımilliyecileri'nin yazmanı olan Hüseyin Hüsnü silahını alıp Burhaniye'den çıktı. Havran'a gitti, orda bir arkadaşının yanına sığındı. Önde dış düşman Yunan ordusu, arkada da iç düşman Anzavur çetesi vardı. Hüseyin Hüsnü, içteki, dıştaki iki düşman arasından kendini sıkıştırılmış sandı.

Altı gün Havran’da kaldıktan sonra dayanamadı, gizlice Burhaniye’ye döndü. Düşman yönetimi altındaki Burhaniye’yi görünce içi yandı. İşgal birliğinin komutanı, Burhaniye’deki her eve ak bayrak asılmasını buyurmuştu. Ak bayrak, teslim olunduğu anlamına geliyordu. Yunan askerlerinin zoruyla her eve ak bayrak çekilmişti. Bayrak bulamayanlar da, bayrak yerine, evlerinin pencerelerinden ak yatak çarşafları, uzun ak örtüler sarkıtmışlardı. Pencerelerden sarkan bu akbezler yerlere dek uzanıyor, rüzgârda dalgalanarak savruluyordu. Yine işgal komutanının buyruğuyla, geceleri her evin penceresinde yada kapısında fener yakmak zorunluydu. Evine ak bayrak asmayanları, gece fener yakmayanları Yunan askerleri dövüyordu. Bunca yıl savaşmış, bunca acı çekmiş, bunca ölüm görmüş olan Hüseyin Hüsnü, Burhaniye’yi bu durumda görünce kendini tutamayıp ağladı. Büyük Savaş’ın dört yılı boyunca bunun için mi çöllerde kavrularak, Kafkas soğuklarında donarak düşmanla savaşmıştı! Bu acı günleri görmek için mi Kuvvayimilliyeci olarak çalışmış, ölümü göze almış, canını ortaya koymuştu! Gizlice evine geldi. Çok iyi bir kadın olan analığı O’nu görünce, — Nerelerdeydin? Günlerdir baban seni arıyor. Şimdi de yine seni aramaya gitti… dedi. Babası eve dönünce Hüseyin Hüsnü‘ye çıkıştı. Babasına göre Hüseyin Hüsnü, Padişah buyruğuna karşı gelmemeli, Kuvvayimilliyeci olmamalıydı. Hüseyin Hüsnü kendini yapayalnız duydu, umutsuz, umarsız kalmıştı.

Bu utanılası durumdan kurtulmak için kendini öldürmeyi bile düşündü. Ama iyi yürekli analığı, bu niyetini sezdiği için, O’nu gece gündüz hiç yalnız bırakmadı.

Yunanlılar, Kuvvayimilliyecileri tutukluyorlardı. Bu yüzden Hüseyin Hüsnü evinden dışarı çıkamıyordu. Türkler arasında, ne yazık ki pek az da olsa düşmanla işbirliği yapanlar vardı. Bunlar işgalci düşmana yaranmak, böylece kendilerine çıkar sağlamak için, düşman subaylarının buyruğuna girmişlerdi. Güvenilir bir kişi olmadığından Kuvvayimilliye’ye alınmamış birisi vardı Burhaniye’de. İşte bu adam, Burhaniye işgal edilince, düşmanla işbirliği yapmış, Burhaniye’deki Yunan birliği komutanının buyruğuna girmişti. İşte bu hain, Burhaniyeli Kuvvayimilliyeciler’in kimler olduklarını gösteren bir liste yapıp Yunan komutanına verdi. Yunanlılar da, bu listedekilerden ele geçirebildiklerini yakaladılar. Burhaniye’ye dönüp

babasının evine sığınışının ikinci günü, Hüseyin Hüsnü‘yü de Yunan askerleri evinden aldılar.

Yunanlılar yakalayabildikleri Kuvvayimilliyecileri Burhaniye’deki Rum okuluna kapadılar. Bu Rum okulunu, Yunanlılar cezaevi yapmışlardı. Kuvvayimilliyeciler’i büyük bir odaya doldurmuşlardı. Bu olayı, üzgü çeksin diye, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Müderris Şükrü Hocaefendi’ye sildirtip süpürtüyorlardı. Başka biri bu işi yapmaya kalksa, Yunan askerleri bırakmazlar, ille de “Hontres Hoca süpürecek!” derlerdi. Hontres Hoca, Türkçe de “Kalın Hoca” demekti. Yunan subayları Şükrü Hocaefendi’ye “Andart” yani eşkiya derlerdi. Burhaniye’yi işgal eden Yunan birliğinin komutanı Mavri Mati adında bir yarbaydı. Mavri Mati yüzyirmi kilo ağırlığında iriyarı bir adamdı. Yarbay Mavri Mati, tutukladığı Burhaniyeli Kuvvayimilliyeciler’i sorguya çekmeye başlamıştı. Sorgu sırası Hüseyin Hüsnü‘ye gelmişti. Genç Kuvvayimilliyeci’yi, kapalı olduğu odadan alıp Yarbay Mavri Mati’nin karargâhına getirdiler. Mavri Mati, Burhaniye’de Hacı Ali Efendi’nin evini kendine karargâh yapmıştı. Hüseyin Hüsnü‘nün sorgusunda Apostol adında Burhaniyeli bir Rum genci tercümanlık yapıyordu. Bu Apostol, eskidenberi Hüseyin Hüsnü‘nün arkadaşıydı. Yarbay Mavri Mati, tercüman Apostol aracılığıyla, Hüseyin Hüsnü‘ye şöyle dedi: — Burhaniyeli Türkler senden şikâyetçi. Halk “Bu Kuvvayimilliyeciler bizi soydu. Zorla malımızı, paramızı aldılar.” diyor. Neden kendi halkınızı soydunuz?

Aldığınız paralar, mallar ne oldu, nerede? Yarbay Mavri Mati, Burhaniye halkının hakkını sözde savunur görünmeye çalışıyordu. Böylece, Burhaniyeliler’le ilişkilerini yoluna koyabileceğini sanıyordu. Hüseyin Hüsnü, yine tercüman Apostol aracılığıyla, Yarbay Mavri Mati’ye şu cevabı verdi: — Biz o paraları, o malları halkımızdan kendimiz için almadık. Benim varlığım bana yeter. Halktan topladığımız malın, paranın on parası boğazımızdan geçmedi. Biz o paraları, malları, sizi yurdumuzdan kovmak, düşmanımızı denize dökmek için harcadık. Halkımızın kendi isteğiyle verdiği bağışların bütün hesabı kuruşu kuruşuna defterde yazılıdır. O defter şimdi sizin elinizde bulunuyor. Kimlerden ne aldığımız, aldıklarımızı nerelere harcadığımız defterde yazılı. Açın, bakın! Hüseyin Hüsnü‘nün cevabı çok sertti.

O’nun sözlerini Apostol Yunanca’ya çeviriyor, bir yazıcı Yunan çavuşu da yazıyordu.

Hüseyin Hüsnü‘nün sözlerine Yarbay Mavri Mati o denli kızdı ki, O’na arkasını dönüp pencereden dışarı bakmaya başladı. İki eli arkasında bağlıydı. Avucunda tuttuğu kamçısını sinirden çizmesine vuruyor, bir ayağını da titretip duruyordu. Burhaniyeli Apostol, Yarbay Mavri Mati’nin, çocukluk arkadaşı Hüseyin Hüsnü‘ye bir kötülük etmesini istemiyordu. Onun için O’na yavaşça, — Vre Hüsnü, konuşma böyle sert!

Çok kızdı. Böyle konuşursan dövecek seni… dedi. Apostol’un, bu sözleri anlaşılsa başı derde girerdi. Yarbay Mavri Mati, başını pencereden çevirmeden şöyle dedi: —

Sen bir subaysın. Padişahının buyruğundasın. Padişahının buyruğuna karşı gelerek, kendiliğinden nasıl görev alabilirsin? Niçin it-kopukla işbirliği yaptın, subaylığa yakışır mı bu yaptığın? Apostol, yine ters bişey söyleyip Mavri Matfyi büsbütün kızdıracak diye çekindiğinden yalvarırcasına Hüseyin Hüsnü‘nün yüzüne baktı.

Hüseyin Hüsnü yazıcı çavuşa doğru şöyle dedi: — Yaz! O bir Yunan subayı, ben de bir Türk subayıyım. Biz O’nunla meslekdaşız. Bu yüzden birbirimizi çok iyi anlarız.

Ben ordumla birlikte O’nun yurduna girmiş olsaydım, o zaman O bana, benim burda O’na yaptığımı yapmayacak mıydı? Bu sözleri söyledikten sonra Hüseyin Hüsnü, Burhaniyeli Rum arkadaşlarından öğrenmiş olduğu şu Rumca sözü ekledi: —

Istarnakala! Bu sözün Türkçesi “Sonu iyi olsun!” demekti. Bu söz Hüseyin Hüsnü‘nün ağzından çıkar çıkmaz, çılgına dönen Yarbay Mavri Mati birden O’nun üzerine atıldı. Kamçısıyla vurmaya başladı. Her kamçı saklayışında Hüseyin Hüsnü sayıyordu: — Bir… İki… Üç… Dört… Büsbütün sinirlenen Mavri Mati, yine Apostol aracılığıyla Hüseyin Hüsnü‘ye neden saydığını sordu. Çoktan ölümü göze almış olan Hüseyin Hüsnü şöyle dedi: — Hak geçmesin diye sayıyorum. Bu sopalar, borç olarak avucuma konulan para gibidir. Sağ kalırsak, günü gelince bu borcumu faiziyle kendisine ödeyeceğim. O zaman Mavri Mati, benim nasıl borcuma sadık, güvenilir,

sözünü tutar bir kişi olduğumu anlayacak! Zavallı Apostol, Mavri Mati, bu sözleri üzerine Hüseyin Hüsnü‘ye bir kötülük yapacak diye öyle korktu ki, eski arkadaşına,

— Vre Hüsnü, yine berbat ettin. Çok kızdı. Seni esir olarak Atina’ya yollayacağını söylüyor… diye fısıldadı. Yarbay Mavri Mati onbir kez kamçıyla Hüseyin Hüsnü‘ye vurdu. Bu sırada Hüseyin Hüsnü, hiç kıpırdamadan durmuştu. Apostol, Yarbay Mavri Mati’nin Yunanlı yazıcı çavuşa söylediklerini Hüseyin Hüsnü‘ye fısıldayarak çeviriyordu. Liman Başkanı Münir Bey ve Askerlik Şubesi Başkanı‘yla birlikte O’nu da esir olarak Atina’ya sürgün göndereceklerdi. Hüseyin Hüsnü‘nün sorgusu bittikten sonra Apostol bu haberi O’nun ailesine ulaştırdı. Kötü haberi alınca Hüseyin Hüsnü‘nün ailesi telaşa kapıldı. Amcası, Burhaniye’nin Belediye Başkanı olan Saip Hoca’ya gidip olacakları anlattı. Mavri Mati, Belediye Başkanı Saip Hoca’ya büyük saygı duyuyordu. Saip Hoca, Yarbay Mavri Mati’ye gidip şöyle dedi: —

Kuvvayimilliyeciler içinden niçin yalnız Hüseyin Hüsnü‘yü Atina’ya gönderiyorsunuz? Ya bütün Kuvvayımilliyeciler’i de Atina’ya esir diye yollarsınız, ya da Hüseyin Hüsnü‘yü de burda alakorsunuz. Avukat olan Saip Hoca, Hüseyin Hüsnü‘nün Atina’ya gönderilmemesi için bir hukuk gerekçesi bulmuş oluyordu.

Çünkü nasıl olsa bütün Kuvvayimilliyeciler’i Atina’ya gönderemezlerdi. Saip Hoca sözlerine şunları ekledi: — Hüseyin Hüsnü‘yü Atina’ya göndermeye kalkarsanız, genel valiniz İstiryadis’e kadar gider şikâyet ederim. Yunanlılar’ın genel valisi İstiryadis İzmir’de bulunuyordu ve Yunan işgal birlikleri ondan çok çekiniyorlardı.

Bunun üzerine Yarbay Mavri Mati şöyle dedi: — O’nu Atina’ya göndermeyeceğim ama, Burhaniye dışına çıkmasını da yasaklıyorum. Burhaniye’den ayrılmayacağına, sözüne güvenilir, saygın bir Rum kefil gösterebilirseniz Hüseyin Hüsnü‘yü Atina’ya yollamam. Hadi, sözüne güvenilir bir Rum kefil bulun, getirin! Yarbay Mavri Mati, bahane diye bir Rum kefil istiyordu. Çünkü, Burhaniyeli hiçbir Rum’un bir Türk’e, hele Kuvvayimilliyeci bir Türk’e kefil olmayacağını sanıyordu. Oysa Saip Hoca, biraz sonra yanında Anglara Konstantin adında bir Rum’la karargâha

gelmişti. Karargâhtaki Yunan subayları, Saip Hoca'nın bir Rum kefil getirmiş olmasına pek şaştılar.

Kendisine gözdağı vermek için Hüseyin Hüsnü'yü de Mavri Mati'nin odasına getirmişlerdi. Hüseyin Hüsnü'ye kefil olmak için gelen Anglara Konstantin Burhaniyeli zengin bir Rum'du. Bir zeytinyağı, bir sabun, bir de İskele'de prisa fabrikası vardı. Ayrıca sekiz on bin ağaç da zeytini vardı. Hüseyin Hüsnü'nün kendi deyişiyle "Çok kabadayı, yiğit" bir Rum'du. Türkler'i de severdi. Yarbay Mavri Mati'nin odasında bir Yunan yüzbaşısıyla bir de üsteğmeni vardı. Anglara Konstantin, onlara, Hüseyin Hüsnü'ye kefil olacağını söyleyince çok kızdılar. Üçü birden Anglara Konstantin'e söylenmeye, bağırmaya başladı. Nerdeyse döveceklerdi. Gözünü korkutup, O'nu Kuvvayimilliyeci bir Türk'e kefil olmaktan caydırmak istiyorlardı. Bir süre bağırıp çağırdıktan sonra sustular. O zaman Anglara Konstantin soğukkanlılıkla onlara şöyle dedi: — Sözünüz bitti mi komutan? Bittiyse benim de biriki sözüm olacak. Biz Buhaniye'de ikibin ikiyüz Rum'uz. Türkler'le birlikte yaşarız. Bu ikibin ikiyüz Rum'un arasından kefil diye beni seçmişler. Demek ki, bana güvenmişler.

Çünkü ben de onlara güvenirim. Neden bana çıkışıyorsunuz, bağırıyorsunuz? Benim kim olduğumu biliyor musunuz? Söyleyeyim size! Benim bu memlekette üç fabrikam var, İsviçre'de öğrenim gördüm, ekonomi doktoruyum. Ne yaptığımı bilirim. Kefil olacağım dediysem, olurum. Kimsenin aklına da ihtiyacım yok. Kefil olarak on yere imza atmam gerekiyorsa atarım. Eğer sizce benim imzam muteber değilse, o zaman sizce muteber olan on kefil bulur, getiririm. Büyük bir sessizlik oldu. Türkiyeli Rum Anglara Konstantin bu sözleri Rumca değil, Türkçe söylemişti. Apostol da O'nun söylediklerini Rumca'ya çevirmişti. Anglara Konstantin özellikle Türkçe konuşmuştu ki, orda bulunan Hüseyin Hüsnü de neler konuşulduğunu anlasın. Hem de böylece Yarbay Mavri Mati'ye, Rum, ama Türkiye Rum'u olduğunu anlatmış oluyordu.

Anglara Konstantin'in kefil olması üzerine Hüseyin Hüsnü'yü özgür bıraktılar.

Hüseyin Hüsnü özgürdü ama, Burhaniye dışına çıkamayacaktı. Karargâhtan hep birlikte çıktılar. Anglara Konstantin, — Oğlum Hüsnü, kavgamızı duydun… Ona göre işte. Yoksa beni bitirirler… dedi. Hüseyin Hüsnü,

Burhaniye dışında olan çok yakın yerlere bile Burhaniye'deki Yunan komutanının izin kağıdıyla gidebiliyordu.

Yunan komutanlığı Hüseyin Hüsnü'ye verdiği izin belgesine, O'nun suçu olarak

"Kemalisttir" diye yazmıştı. Burhaniye, 8 Eylül 1922 tarihinde düşmandan kurtuluncaya dek Hüseyin Hüsnü gözaltında tutulmuştu. Hemşerisi Anglara Konstantin'in, bu yiğit, bu kabadayı Rum'un iyiliğini hiçbir zaman unutmadı.

ııÖÖçş

KÖTÜ GÖZLE BAKILAN BİR YURTSEVER Anlatacağımız olayın kahramanı Saip Hoca Tokatlı'ydı. Zamanına göre çok iyi eğitim görmüştü. Mısır'a gitmiş, el-Ezher'de okumuştu. Çok iyi Arapça öğrenmişti. İstanbul'a dönünce ilerici ve aydın çevre içine girdi. Kendi çabasıyla Fransızca öğrendi. Zamanın padişahı Abdülhamit'ti.

Abdülhamit'in baskılı yönetimine karşı kurulmuş olan Genç Türkler (Jön Türkler) örgütüne Saip Hoca da katıldı. Bu gizli örgütün üyeleri yakalandıkça cezaevine atılıyordu. Bu durumda Genç Türkler bir yolunu bulup Avrupa'ya kaçmaya başlamışlardı. Saip Hoca, Genç Türkler örgütünden onyedi arkadaşıyla birlikte yakalandı, hapse atıldı. Cezaevindeyken, Burhaniye'nin Zeytinli köyünden birisiyle tanıştı, onunla arkadaş oldu. Bu arkadaşı, Saip Hoca'ya boyuna Burhaniye'yi övüyor, gelip Burhaniye'ye yerleşmesini salık veriyordu. Saip Hoca cezaevinden çıktıktan sonra gizlice Avrupa'ya gitti. Genç Türkler'in çoğu gibi Paris'e yerleşti. Abdülhamit baskısına, ezincine karşı Paris'te yayınlanan gazetelerde çalıştı. Bir süre sonra Abdülhamit Avrupa'ya kaçan Genç Türkler için af çıkarınca Saip de Türkiye'ye döndü. Türkiye'ye dönüşünde Tokat'a gitmedi. Cezaevindeki arkadaşı Burhaniye'yi o denli çok övmüştü ki, Saip de Burhaniye'ye gitti. Zeytinli Köyü'nden olan arkadaşını buldu. Gerçekten de, arkadaşının dediği gibi, Burhaniye yaşanılacak yerdi.

Burhaniye'de avukatlık yapmaya başladı. Arapça ve Fransızca bilen Saip, Burhaniye'deki Rumlar'dan Yunanca da öğrendi. Burhaniye'deki zeytinyağı ve sabun fabrikalarının sahipleri zengin Rumlar'dı. Bunlar

arasında Kostosivasto adlı çok zengin bir Rum fabrikatör de vardı. Saip Hoca, bu Kostosivasto'nun da avukatıydı.

Kostosivasto'nun Istefenaki adlı bir oğlu vardı. İstefenaki, babasıyla sürekli çatışıyor, geçinemiyordu. Bu yüzden Yunanistan'da yaşamakta olan amcasının yanına gitti, oraya yerleşti. Bir zaman sonra da İstefenaki Epir milletvekili olarak Yunan Millet Meclisi'ne girdi. İşte o günlerde Yunan ordusu da Anadolu'yu işgale hazırlanmaktaydı. Yunan ordusu birlikleri savaş gemilerine bindirilip Ege kıyılarına gönderiliyordu. Epir milletvekili İstefenaki'nin Yunan ordusu yarbaylarından Mavri Mati adlı çok içten, çok yakın bir arkadaşı vardı. Yarbay Mavri Mati de Ege kıyısına gönderilecek askerler arasındaydı. O'nun birliği Ayvalık'a çıkacak, Burhaniye -

Havran - Edremit bölgesini işgal edecekti. Burhaniye'de doğup büyümüş olan Epir milletvekili İstefenaki, çocukluğunu ve gençliğini geçirdiği yerlere gidecek olan arkadaşı Yarbay Mavri Mati'ye şöyle dedi: — Burhaniye'ye varacak olursan, orda bana çok iyilikler etmiş bir Saip Hoca vardır. Çok görmüş geçirmiş bir aydın hocadır.

O'na benim büyük saygım vardır. Kendisinden çok şeyler öğrenmişimdir. Bu hoca sağsa, yanına var, benim için ellerinden öp. O'na yapacağın her yardımı, her iyiliği, bana yapmışsın bil. Sakın Saip Hoca'nın gönlünü kırmayasın… Yarbay Mavri Mati, savaş gemileriyle Ayvalık koyuna gelip karaya çıkan Yunan askerleri arasındaydı.

Ayvalık'a çıkan Yunan birlikleri karşılarında Yüzyetmişikinci Türk Alayı'yla Türk milis alayını buldular. Türkler, bir yıl dört ay topraklarını savunarak Yunanlılar'ın ilerlemesini geciktirdiler. Ancak bir yıl dört aylık çarpışmadan, savaştan sonra Yunan alayı 30 Eylül 1920 tarihinde Burhaniye'yi işgal edebildi. Yarbay Mavri Mati, Burhaniye'yi işgal eden Yunan birliğinin komutanıydı. Yarbay Mavri Mati, daha Burhaniye'ye geldiği gün "Puini Saip Hoca?" yani "Saip Hoca nerde?" diye her önüne gelene soruyordu. Mavri Mati'yi, Saip Hoca'nın evine götürdüler. Saip Hoca kapıya çıkınca, Burhaniye'yi işgal eden Yunan birliği komutanı hemen davranıp O'nun elini öptü. İstefenaki'nin saygılarını, selamlarını iletti. Saip Hoca da Rumca bildiğinden anlaşıyorlardı. Yunan komutanının Saip Hoca'nın elini Öptüğünü görenler, buna pek şaştılar. Nasıl olur da, Burhaniye'yi işgal eden bir düşman komutanı, Saip Hoca'nın elini öper!

Demek, bunca iyi kişi diye bildikleri Saip Hoca'yla Yunanlılar arasında gizli bir ilişki varmış. Yunan yarbayının, Saip Hoca'nın elini öptüğünü gören Burhaniye'li uncu Faik ve daha başkaları, bu gördüklerini herkese anlattılar. Bundan sonra Saip Hoca için Burhaniyeliler'den kuşku başlamıştı. Artık O'na eskisi gibi iyi gözle bakamıyorlardı. Saip Hoca'nın elini öpen Yarbay Mavri Mati, O'na Pire milletvekili İstefenaki'nin selamlarını, saygılarını ilettikten sonra, Burhaniye Belediye Başkanı olmasını önerdi. Saip Hoca bu öneri üzerine Yunan Yarbayı'ndan düşünmek için süre istedi. Saip Hoca bu konuyu çok uzun düşündü. İşgal komutanının önerisiyle belediye başkanı olması hiç de doğru değildi. Buna karşılık, sayıları çok az da olsa Burhaniye'de de çıkarcı Türkler vardı. Böyleleri, kişisel çıkarlarını, yurt çıkarlarından üstün tutarlardı. Saip Hoca belediye başkanı olmaz da, Mavri Mati böylelerinden birini belediye başkanı yaparsa, Yunanlılar'ın gözüne girmek için bu hainin Burhaniyeliler'e yapmayacağı alçaklık kalmazdı. Kendisi belediye başkanı olursa, hiç olmazsa bir oranda da olsa halkı işgalcilerin kötülüklerinden koruyabilirdi. Bundan başka, gizli yollarla kurtuluş için de çalışabilirdi. İşte bu düşüncelerle, işgal birliği komutanı Yarbay Mavri Mati'nin önerisini kabul ederek Burhaniye Belediye Başkanı oldu. Ama Burhaniyeliler'e hangi nedenle belediye başkanlığına razı olduğunu açıklayamamıştı. Burhaniyeliler, Yunan birliği komutanının isteğiyle Saip Hoca'nın belediye başkanı olmasına bir anlam veremiyorlardı. O'ndan kuşkulananlar gittikçe artıyordu. Demek, bunca saygın kişi bildikleri Saip Hoca Yunanlılar'la işbirliği yapıyormuş diye düşünüyorlardı. Elbet bütün Burhaniyeliler bu düşüncede değildi; O'nun hangi nedenlerle belediye başkanlığını üstlendiğini bilenler de vardı.

Burhaniye'nin işgalinden kısa bir süre sonra Yarbay Mavri Mati tellal çıkartıp, Burhaniyeliler'in kilisede toplanmalarını istedi. Bu çağrıya katılan Türkler azdı. Ne yazık ki, çıkarlarını yurt sevgisinden üstün tutan ya da korkan kimileri kiliseye gitmişti. Bunların sayıları çok değildi. Yarbay Mavri Mati kilisede toplananlara, buyruğuna karşı gelinmezse, sözleri uysallıkla dinlenirse Türkler'e iyi davranılacağını, Burhaniye'ye adalet ve uygarlık getirdiklerini söyledi. Bu konuşmadan sonra, "Biz Burhaniye halkı Yunan ordusundan memnunuz. Onlardan hiçbir yakınmamız yoktur. Burda kalmalarına razıyız!" diye yazılı bir kâğıdı kilisedekilere imzalattılar. Belediye başkanı Saip Hoca kiliseye gitmediği için bir Yunanlı er

imzalanacak kâğıdı O’na götürmüştü. Saip Hoca, imzalaması için kendisine verilen yazıyı okuyunca, Yunan erini “Oksi!” yani “Defol!” diye kovmuştu.

Düşmanla işbirlikçi diye kendisinden kuşkulanmalarına katlanıp belediye başkanlığını sürdürüyor, bu arada gerçekten de işgalci düşmanın Burhaniyeliler’e yapmak istediği kimi kötülükleri de önlüyor, hiç değilse azaltıyordu. İşgal birliği komutanının üzerindeki etkisinden yararlanarak Burhaniyeliler’e yardım ediyordu. 26 Ağustos’ta Türk ordusunun utkusundan sonra, Burhaniye’deki Yunan subayları da korkuya kapılmışlardı. Saip Hoca bunu fırsat bilip yararlandı. Sözde bir Türk süvari alayı komutanının ağzından kendi kendine bir mektup yazdı. Sözde bir süvari alayı Burhaniye üstüne yürümekteydi. Saip Hoca, bu mektubu Börezli köyüyle Büyükdere köyündeki tanıdığı, güvendiği zeybeklere verdi. Onlara şöyle dedi: — Ben yarın karargâhta Mavri Mati’nin yanındayken, içinizden üçünüz at binmiş olarak dörtnala gelirsiniz. Biriniz bu mektubu, Mavri Mati’nin yanında bana verirsiniz. Saip Hoca biyandan da, ertesi günü Türk süvari alayının Burhaniye’ye varacağı haberini yayıyor, elaltından halkı süvari alayını karşılamaya kışkırtıyordu. Bu uydurma haber yayılmıştı, herkes de inanmıştı. Sevinç içindeki halk, süvari alayı geliyor, diye o yana bu yana koşuşup birbirlerine müjde veriyordu. Bu durumu gören Yarbay Mavri Mati, Saip Hoca’yı karargâhına çağırtıp, — Neden bu halk böyle taşkınlıklar yapıyor? Ne var, ne oldu? Dağıt şu kalabalığı! Yoksa kasabayı yakarım… dedi. Saip Hoca, Yunan Yarbayı‘na, — Hiç boşuna zorlanma! 26 Ağustos’tan sonra artık sizin yakıp yıkmalarınız sökmez! Ben bu halkı zor tutuyorum, tutmasam daha neler yapacaklar…

dedi. İşte tam bu sırada üç atlı zeybek tozu dumana katarak dörtnala geliyordu.

Zeybeklerden biri at inip Saip Hoca’ya bir mektup verdi. Yarbay Mavri Mati, mektubun ne olduğunu sorunca, Saip Hoca, — Süvari alayı komutanı göndermiş…

dedi. Yunan Yarbayı, — Ne yazıyor? diye bir daha sordu. Saip Hoca, — Kasabaya doğru ilerliyorlarmış. Al işte mektubu,bir Türkçe bilene çevirt! diye mektubu verdi.

Mavri Mati, gerçekten de bir süvari alayının Burhaniye'ye gelmekte olduğunu sanmıştı. Saip Hoca, — Süvari alayı ulaşmadan burdan gitseniz sizin için iyi olacak!

dedi. Saip Hoca'nın düzeni tutmuştu. Gerçekten de Yunan birlikleri Burhaniye'yi boşaltmaya başlamıştı. O gün günlerden 1922 yılının 8 Eylül Cuma'sıydı. Yunan birliğinden Burhaniye'de kırkbeş kişilik bir birlik kalmıştı. Bu küçük birlik son bir kötülük daha yapmayı tasarlamıştı. Türk halkı cuma namazmdayken Kocacami'yi bombayla uçurup orda namaz kılanların hepsini öldüreceklerdi. Saip Hoca Yunanlılar'ın bu tasarısını öğrenmişti. Halka açıkça caminin bombalanacağını, camiye gitmemelerini söyleyemiyordu; çünkü Yunanlılar'ın kulağına gidebilirdi. O cuma günü erkenden Saip Hoca Kocacami'ye gitti. Ama camiye girmedi. Cuma namazı için gelen başkalarını da camiye sokmadı. Yanına aldığı bikaç kişiyle Kocacami çevresinde sürekli dolanarak nöbet tuttu. Böylece camiye bomba konulmasını önlemiş

oldu. Bu arada, caminin kapısından seslenerek, içerdeki imamla bikaç kişiyi dışarı çıkardı. Saip Hoca, hem Kocacami'yi bombalanarak yıkılmaktan, hem cami dolusu halkı ölümden kurtarmış oldu. Düşman Burhaniye'yi büsbütün boşaltıp gitti.

Burhaniye kurtulmuştu. Ertesi gün de, 9 Eylül 1922 günü, Yunanlılar Edremit'ten kaçtılar. Düşman buralardan kaçıp gittikten sonra Sabri Paşa bölgenin komutanı olmuştu, Ayvalık'ta bulunuyordu. Saip Hoca'yı çekemeyen iki-üç kişi Ayvalıkla gidip Sabri Paşa'ya O'nun Yunanlılarla işbirliği yaptığını, Yunan komutanının buyruğuyla belediye başkanı olduğunu söyleyip "Saip Hoca gâvurcudur!" diye şikâyette bulundular. O zaman düşmanla işbirliği yapanlara hemen ölüm cezası veriliyordu.

Sabri Paşa, Saip Hoca'yı Ayvalık'a getirtti. Saip Hoca Ayvalık'a götürülürken yakınlarına, — Sabri Paşa'nın yanına sağ-sağlıklı varabilirsem kendimi, kurtarırım…

dedi. Saip Hoca'yı tutukladılar, bir kapalı yere koydular. Kapalı olduğu yerde Saip Hoca, Sabri Paşa'ya altı sayfalık bir mektup yazıp yolladı. Mektubunda, yaşamını ta başından anlatıyordu; Abdülhamit'e karşı gelişini, hapse atılışını, Genç Türkler örgütünden oluşunu, Paris'e kaçışını, neden

Burhaniye'ye yerleştiğini, Burhaniye'deki avukatlığını, neden belediye başkanlığını kabul ettiğini, belediye başkanıyken halka nasıl yararlı olduğunu, kendisini şikâyet edenlerin ise nasıl insanlar olduklarını uzun uzun açıklıyordu. Sabri Paşa mektubu okuyunca. Saip Hoca'yı yanına çağırttı. O'na şöyle dedi: — Hocam, bu memleket senin gibilerini çok arayacak! İyi ki, ağzımdan seni gücendirecek bir kötü söz çıkmadı. Varol Hocam, hadi gülegüle git, sağlıcakla kal!.. Sabri Paşa, elini öptüğü Saip Hoca'yı uğurladı.

ııÖÖçş

NE HÜSEYİN NE HRİSTO OLABİLDİ Her ulusun insanları arasında iyiler, yiğitler, yürekliler bulunduğu gibi, kötüler, alçaklar, özçıkarcılar, sömürücüler de bulunur.

Ulusumuzda iyilerin kötülerden baskın oluşu övüncümüzdür. Şimdi size olayın geçtiği yerin adını vermeden bir çıkarcının başından geçen gülünçlü olayı anlatacağım. Yunan işgali altındaki kasabalarımızdan birinde çok zengin bir adam vardı, adı Hüseyin Ağa'ydı. O'na göre, paradan daha kutsal hiçbişey yoktu. Çıkarı yolunda, işleri tıkırındaysa, yurdunu düşmanın işgal etmesi ona göre önemli değildi; yeter ki o, bunu bile fırsat bilip para kazansın. İşgalci düşmanın gözüne girmek, böylece çıkarlarını yürütmek için yapmayacağı, yapmadığı alçaklık yoktu. Gelgelelim işgalci Yunan birliğinin komutanı Hüseyin Ağa'nın ne mal olduğunu öğrenmişti. O'nu kendi amacı için kullanıyordu ama hiç sevmiyordu. Çünkü, düşmanın bile sevmeyeceği denli kötü kişiydi. O'nun amansız bir sömürücü olduğunu öğrenen Yunan birliğinin komutanı Hüseyin Ağa'yı boyuna yoluyordu. İkidebir O'na haber gönderirdi: — Çabuk, bize bir teneke bal göndersin! — Başüstüne! Hüseyin Ağa, bütün çıkarcılar, sömürücüler gibi korkaktı. Daha büyük çıkarlar umduğu için, yaranmak istediği düşman komutanına bir teneke balı gönderirdi. — Hemen bize bir bakraç süt getirsin! — Başüstüne! Yunan komutanının bir dediğini iki etmiyordu.

— Üç küfe üzüm göndersin çabuk! En seçme üzümlerden gönderiyordu. — İki çuval un… Kendi hemşerileri yarı aç yarı tok yaşarken, O çuval çuval unları, bakraç bakraç yağları Yunan komutanına gönderiyordu. Ama düşman komutanının istekleri de hiç bitmiyordu. Yunan komutanı o denli çok şey istemiş, o da o denli çok şey vermişti ki, artık canına tak demişti.

Soyulmaktan bitmişti. Korkudan, vermem, diyemiyordu; yok, diyemiyordu. Baktı ki, bu böyle giderse, Yunan subaylarının sonu gelmeyen istekleriyle başedemeyecek. Ne yapsın? Kendince bir kurnazlık düşündü. Kendi kendine şöyle dedi: “Bu Yunanlılar neden beni soyuyorlar da buranın zengin yerli Rumlar’ını soymuyorlar? Çünkü beni kendilerinden saymıyorlar. Ben de onlardan biri olsaydım, beni de soymazlardı. Öyleyse ben de din değiştirir, onlardan olurum. O

zaman beni de kendilerinden sayarlar. Böylece benden şunu bunu istemezler artık…”

İşte bu düşünceyle Yunan işgal birliği komutanının karşısına çıktı. O’na şöyle dedi:

— Efendim, düşündüm, danıştım, sonunda anladım ki, bu Müslümanlıktan hiç yarar yok. Sayenizde Hıristiyan olmaya karar verdim. İzniniz olursa bundan sonra benim dinim Hıristiyanlık’tır. Adım da bundan sonra Hüseyin değil, Hristo’dur. Kurnaz Yunan komutanı O’nun gizli niyetini hemen anlamıştı. Sözde Hıristiyan olup Yunanlılar’ın güvenini kazanacak, ondan sonra da kendi halkını daha rahatlıkla sömürecekti. Yunan komutanı, — Peki, dedi, öyle istiyorsan öyle olsun. Hadi gir içerki odaya da senin Hıristiyanlığını bir sınayalım bakalım. O’nu bir odaya koydular.

Yunan komutanı çavuşunu çağırıp ona şöyle dedi: — Bu herife, adın ne, diye sorun.

Adının Hristo olduğunu söyledikçe basın sopayı!.. Dinin ne, diye sorun. Hıristiyan olduğunu söyledikçe basın sopayı! Ta ki “Aman, Hristo değilim, Hüseyin’im!” diyene dek döveceksiniz. Çavuş, elinde kalın bir sopayla O’nun olduğu odaya girdi. — Adın ne senin? diye sordu. Çavuşun beğeneceğini sanıp sırıtarak, — İzninizle bundan sonra adım Hristo’dur! dedi. Demesiyle Yunan çavuşu sopayı sırtına indirdi. Neye uğradığını şaşıran adam, — Aman! diye yalvarırken bu kez çavuş, — Senin dinin nedir? diye sordu. — Sayenizde Hıristiyan’ım! deyince sırtına bir sopa daha indi. —

Adın ne? — Hristo. Çavuş veretti sopayı. — Dinin ne? — Hıristiyan. Çavuş bastı sopayı. Gözlerine girmesi gerekirken, Yunanlıların neden kendisini

dövdüklerini bitürlü anlayamıyordu. Çavuş döve döve öyle yorulmuştu ki, sopayı başka birine vermiş, öbürü sopa atıyordu. “Adım Hristo” dedikçe dövdüler. “Hıristiyan’ım”

dedikçe dövdüler. Hiç acımasız dayak attılar. Sopadan her yanı çürük içinde, yüzü gözü yara bere içinde kalmış, ağzı burnu kanamış, sonunda yere yıkılmıştı. Ama neden dayak attıklarını da anlayamamıştı. Artık O’na, — Adın ne? diye sorulunca,

— Hristo… diye inliyor, dini sorulunca da, sızlanarak, — Hıristiyan’ım… diyordu. En sonunda, adının Hüseyin, dininin de Müslüman olduğunu söyleyip dayaktan kurtuldu.

Ama yürüyecek, ayakta duracak gücü yoktu. Boşalmış un çuvalına dönmüştü.

Yunanlı erler ite kaka, tekmeleyerek dışarı attılar. Akrabaları gelip ordan aldılar, evine götürdüler. Aylarca hasta yattı. O’nun başından geçenler kulaktan kulağa yayılmış, kasabada duyulmuştu. Kasabalılar sözde O’na, geçmiş olsun, demeye gelip, başına gelenleri soruyorlardı. O da yüzsüz olduğundan şöyle diyordu: — Bana ne Müslümanlık yaradı, ne Hıristiyanlık… Adım Hüseyin desem, yoğurttur, süttür, yağdır, baldır, undur, üzümdür, bitürlü isteklerinin sonu gelmiyor. Hristo oldum diyorum, bu kez de dövüyorlar. Anlamadım bu işi… Yunan komutanı yine ikidebir O’na haber gönderiyordu: — İki kuzu göndersin çabuk! Kuzuları gönderiyordu. —

Bir sepet yemiş göndersin! — Başüstüne! Hemen gönderiyordu.

ııÖÖçş

YEDİ ŞEHİTLER ANITI Burhaniye ilçesiyle Ayvalık ilçesi arasındaki yol üzerinde Karaağaç adlı bir köy vardır. Kurtuluş Savaşfmızdan önce Karaağaç köyünde Türkler’le Rumlar bir arada, hiç kavgasız gürültüsüz çalışıp yaşamaktaydılar.

Karaağaç köyü, denize doğru eğik bir sırt üzerinde kurulmuştur. Köy evlerinin bulunduğu arazi kuzeye doğru yükselir. Köyün üst başındaki

ağaçlıklı tepede bir anıt vardır. Bu anıta yaklaşırsak, anıt taşında şu yazıtı okuruz: “Yurttaş! “Kurtuluş Savaşı başlangıcında Ali Çetinkaya’nın kumanda ettiği Yüzyetmişikinci Alay erlerinden 16-7-1919’da şehit düşen yedi er burada gömülüdür.” “23-9-1936” Adlarına anıt dikilen bu yedi erin nasıl şehit edildiklerini anlatalım. Ayvalık koyundaki Yunan savaş

gemilerinden Yunan askerleri karaya çıkmış ve Yunanlılar Ayvalık’ı işgal etmişlerdi.

Bunun üzerine Ayvalık’taki Yüzyetmişikinci Alay Komutanı Yarbay Ali Bey, alayını Araplar köyüne çekti. Yakındaki Karaağaç köyüne de şu haberi ulaştırdı: “Yunan askeri Ayvalık’ı işgal etti. Askerimiz düşmana karşı koymaktadır. Allahını, peygamberini, yurdunu seven yardıma koşsun!” Bu haber üzerine, Karaağaç Köyü camisindeki sancak, köyün altındaki yola çıkarıldı. Köyün yaşlısı genci, eli silah tutan her erkeği, bıçağını, nacağını, çiftesini, mavzerini, tabancasını, tüfeğini, hiçbişeyi olmayan da sopasını kapınca evlerinden dışarı uğrayıp sancağın altında toplandı.

Oğlan çocukları da düşmana karşı savaşmak için oraya gelmişlerdi. Ama onyedi yaşından küçük olanları “Hadi köye dönün! Askere giden, savaşa giren babalarınızın yerini alın! Onların işlerini görün! Ananızı, bacınızı gözetin! Tarla işine, mala, hayvana bakın!” diye zorla geri çevirdiler. Orda toplanan Karaağaç köylüleri, önce yakındaki Gömeç köyüne, sonra da Murateli köyüne gidip Türk birliğine katıldılar.

Yüzyetmişikinci Alay’ın ve gönüllülerden kurulu Milis Alayfnın ereği, işgalci Yunan askerlerinin ilerlemesini önlemek için onları oyalamak, zaman kazanmaktı. Bu görevi yerine getiren Yüzyetmişikinci Alay bir zaman sonra Karaağaç Köyü‘ne geri çekildi.

Karaağaç Köyü‘nün güneyinde, köyün Ayvalık’a bakan sırtlarında siperler kazıldı.

Yüzyetmişikinci Alay Komutanı Yarbay Ali Bey, Karaağaç köyündeki evlerden birini Alay Karargâhı yapmıştı. Karaağaç köyünün karşısında, körfezde bir Yunan gemisi demirlemişti. Bu savaş gemisi köyden görünmekteydi. Türk askerlerinin bulunduğu siperlere, körfezdeki savaş gemisinden sıksık top ateşi açılmaktaydı. Yüzyetmişikinci Alay’ın yalnız

bir yedibuçukluk topu vardı. Bu küçük top mermilerinin, körfezin uzağında demirli Yunan savaş gemisine etkisi olamıyordu. Düşman, casuslar aracılığıyla Karaağaç köyündeki Yüzyetmişikinci Alay karargâhının yerini kesin olarak saptamıştı. 1919 yılının 16 Temmuz günüydü. Saat 13'tü. Alay karargâhındaki altı er öğle yemeklerini daha yeni yemişlerdi. Evin sofasında oturmuşlar, cıgara içip söyleşiyorlardı. Alay karargâhının yerini kesinlikle saptamış olan Yunan gemisinin süvarisi, Türk alay karargâhını topçu ateşiyle yıkmak ve içindekileri de öldürmek için tam bu zamanı beklemekteydi. Yarbay Ali Bey'in de, öğle yemeği zamanında karargâhta bulunacağını hesaplamışlardı. Oysa o sırada Ali Bey karargâhta değildi, cephede siperlerdeydi. Yunan savaş gemisinden atılan bir top mermisi, Yüzyetmişikinci Alay karargâhına tam isabet etti. Yapının önü açık tahtaboştu, burdan giren top mermisi, sofada oturmuş söyleşen altı Türk erini öldürdükten sonra duvarı delip sokağa düştü. O sırada siperlerde savaşanlardan bir Türk eri de vurularak şehit düşmüştü. Karargâhta şehit düşen altı erle, siperde vurulup şehit olan eri, üstlerinden giysilerini çıkarmadan, Karaağaç köyü sırtlarında bir yere toprağa gömdüler. Burası yedi şehitler mezarı oldu. Alay karargâhı düşman gemisinden atılan top mermisiyle yıkılınca Ali Bey karargâhını yine köyde başka bir eve taşıtmıştı. Ali Bey, gereksiz gelip gidenlerin zamanını almamaları için, bir kâğıda kendi eliyle "İşi olmayan giremez!" diye yazıp bu kâğıdı yeni karargâhındaki odasının kapı yanına, duvara asmıştı. Düşmanı oyalama görevini yerine getiren Yüzyetmişikinci Alay Karaağaç köyünü boşaltarak Dereköy'e çekildi. Bunun üzerine Yunan kuvvetleri Karaağaç köyüne girdi, birbuçuk yıl bu köyde kaldılar. Yarbay Ali Bey, Dereköy'de yeni alay karargâhını kurmuştu. Karaağaç köyündeki Türkler de Yunan işgalinden sonra köylerini boşaltıp Dereköy'e göçettilerse de, bir süre sonra yine kendi köylerine döndüler. Yunan işgali altında da eskiden olduğu gibi Rumlar'la birlikte yaşamlarını sürdürdüler. Karaağaç köyünü işgal eden Yunan birliğinin komutanı Serezli Albay Malaki köyde kendisine bir ev bile yaptırmıştı. Çok sonraları Karaağaç köyünde muhtarlık da yapmış olan Mehmet Metin, işgal günlerinde on yaşında bir çocuktu.

Mehmet Metin, köyünün Yunan işgalindeki o acı günlerini şöyle anlattı: "Yunan askerleri köyümüze girmeden önce, biz köyümüzde Rumlarla birlikte iyi geçinip yaşamaktaydık. Köyümüzde biri Türk, biri Rum olan iki korucumuz, iki de gece bekçimiz vardı. Yine köyümüzün iki muhtarından

biri Türk, biri Rum'du. Köyümüzde Rumlar'la oldumolası iyi geçinirdik. Hatta hiç unutamadığım şöyle bir olay da olmuştu. Köyde Türkler'den erkek olarak biz çocuklarla, bir de çok yaşlılar kalmıştı.

Eli silah tutan her erkek gönüllü savaşa katılmıştı. Biz çocuklar geceleri geç saatlere dek köy kahvesinde oturuyorduk. Bir gece yine kahvedeydik. Rum muhtar kahveye girip bizi orda görünce şöyle dedi: "Çocuklar, bana acıyın! Şimdi Yunan askerleri buraya uğrar da, geç saatlere dek burda kalıp yasağa uymadınız diye sizleri alıp götürürse, sonra ben ne yaparım! Yarın ana-babamza ne derim? Hadi dağılın çocuklar, evlerinize gidip yatın!" Rum muhtar bize böyle yalvarırken sesi titriyordu.

Elliüç yıl önceki bu olayı duygulanarak anlatan Mehmet Metin bir de şöyle bir olay anlattı: "Ordumuzun büyük taaruzundan sonra Yunan ordusu bozulmuştu, Yunan askerleri kaçıyordu. Kaçarlarken de geçtikleri yollan üstündeki bütün köylerimizi, kasabalarımızı yakıp yıkıyorlar, taş taş üstünde bırakmıyorlardı. Yunan askerleri bizim burdan geçip Ayvalık'a giderlerken, bizim köyün Rum muhtarıyla yine bizim köyün yaşlılarından Nikola, köye yaklaşmakta olan Yunan birliğine karşıcı çıktılar.

Biz çocuklar da oradaydık. Rum muhtarla yaşlı Nikola, Yunan birliği komutanına şöyle yalvardılar: — Biz köyümüzde Türkler'le çok iyi geçiniyoruz. Aman ne olur, bu köye bir zarar vermeyin! Bunun üzerine Yunan birliğinin komutanı, — Peki öyleyse… Askerlerimiz susuzdur, onlara su verin! dedi. Köylüler Yunan askerlerine su verdi. Onlar da Karaağaç köyünü yakıp yıkmadan geçip gittiler. Bizden sonraki Gömeç köyü de yakılıp yıkılmaktan kurtuldu." Çocukluk anılarını böylece anlatan Mehmet Metin şu sözleri de ekledi: "Devletsiz millet ne demekmiş, nasıl olurmuş, biz o acı günleri gördük, yaşadık. Tanrı milletimize o günleri bir daha göstermesin!"

Ulusal Kurtuluş Savaşı kazanılmıştı. Arkasından padişahlık yıkılmış, cumhuriyet kurulmuştu. Aradan yıllar geçmişti. Bir zamanlar 172'nci alay komutanı olan Yarbay Ali Bey ordudan ayrılmıştı. Çetinkaya soyadını almıştı. Cumhuriyet hükümetinin bayındırlık bakanıydı. Cumhuriyet hükümetinin bayındırlık bakanı olan Ali Çetinkaya, 1936 yılında yurt gezisine çıkmıştı. Bir zamanlar Yunan ordusuyla savaştığı Burhaniye-Ayvalık bölgesine de gidecekti. Yarbay Ali Bey'in savaşta karargâhını

kurmuş olduğu Karaağaç köylüleri, bayındırlık bakanının oralara geleceğini duyunca çok sevinmişlerdi. Ali Çetinkaya'yı çok görkemli bir törenle karşılamak istiyorlardı. Bu arada, Ali Bey'in karargâhında şehit olup da köy sırtlarında bir yere gömülen Yedi Şehitler için bir anıt dikecekler, Ali Bey'in oraya geldiği gün de anıtın açılışını yapacaklardı. Anıtın planını Vehbi Kalfa çizmişti. Ali Bey'in gelişine dek, anıtın yapımı bitirilmeliydi. Karaağaç köylüleri elbirliğiyle anıtın yapımına giriştiler. Karaağaç köylülerinin bir niyetleri daha vardı. Bayındırlık Bakanı Ali Çetinkaya'ya rica edip, Burhaniye-Ayvalık yolunun, bir zamanlar alay karargâhının bulunduğu kendi köylerinden geçmesini isteyeceklerdi. Ali Çetinkaya, Karaağaç köylülerinin bu dileğini elbet yerine getirirdi. Bayındırlık Bakanı Ali Çetinkaya 1936 yılının bir eylül günü, Ayvalık'a giderken Karaağaç köyüne uğradı.

Kadını, erkeği, çocuğu, ergini, yaşlısı, genci yol boyuna karşılayıcı çıkmışlardı. Ali Çetinkaya'yı görünce hepsi sevinçten, coşkudan ağlamaya başladı. Ali Çetinkaya'yı Yedi Şehitler anıtına götürdüler.

Yedi Şehitler Anıtı

Kurtuluş Savaşı'nda asker ve gönüllü olarak O'nun buyruğunda çalışmış olan Karaağaç köylüleri Yarbay Ali Bey'in kişiliğini şöyle anlatıyorlar: "Rahmetli, sözü kıt bir adamdı, çok az konuşurdu. Yüzü de hep gölgeliydi, hiç gülmezdi, pek sertti."

Yedi Şehitler Anıtı'nın açılışında kordelayı kesip konuşurken, işte böyle bir kişiliği olan Ali Çetinkaya'nın gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Yedi Şehitler Anıtı'nın açılış

töreninden sonra hep birlikte, düşmanın top mermisinin isabet ettiği alay karargâhına geldiler. Top mermisinin deldiği duvardaki delik olduğu gibi duruyordu; öylece korumuşlardı. (Bugün de o duvardaki mermi deliği eski durumundadır, sokaktan geçerken görünmektedir.) Duvarda merminin açtığı delik duran eski karargâhtan, Ali Bey'in Karaağaç Köyü'nde ikinci kez alay karargâhı olarak kullandığı eve gittiler. Bu evde, odalardan birinin kapısı yanındaki duvara bir karton yapıştırılmıştı. Evin sahibi bu kartonu kaldırınca, altından yazılı bir kâğıt çıktı. Kâğıtta "İşi olmayan içeri giremez!" yazılıydı. Ali Bey'in onyedi yıl önce bu sözleri yazdığı kâğıdı,

üstüne karton kapayarak, ev sahibi o zamandanberi korumuştu. Bayındırlık Bakanı Ali Çetinkaya, onyedi yıl önceki yazısını, o günlerin anısını görünce, kendini tutamayıp ağladı. Köylülerin sevgi, saygı gösterileri arasında, Ali Çetinkaya onlardan ayrıldı.

Karaağaç köylüleri, Ali Çetinkaya'yı bikez daha aralarında görmekten, O'nu karşılayıp ağırlamaktan, O'nunla konuşmaktan öyle sevinçli, öyle mutlu ve coşkuluydular ki, O'na yolun köylerinden geçmesi için rica etmeyi bile unutmuşlardı.

Karaağaç'ın yaşlıları o gün için şöyle diyorlar: — O gün öyle bir gündü ki, yolu beli hangimiz düşünüyorduk… Yol, köyden geçmiş n'olacak, geçmemiş n'olacak… Bunları söyleyen yaşlı Karaağaçlı'nın gözleri yine buğulanmıştı.

BİR ANADOLU RUMU'NUN ANLATTIĞI MASAL

Başından geçen bir olayı anlatacağımız Mehmet Ali Çetin, 1895 yılında Alaşehir'in Çavuşlar köyünde doğmuştur. Babası da Hacı Hasan'dır. Yunanlıların İzmir'e çıktığı tarihte Mehmet Ali yirmidört yaşında, askerliğini yapmış bir delikanlıydı. Çocukluğu köyde ve Alaşehir'de Rum çocuklarıyla birlikte geçtiği için biraz Rumca da öğrenmişti. Rum komşuları vardı. 15 Mayıs 1919'da İzmir'e çıkan Yunan ordusu, karşısında direnecek güç bulmayınca Manisa'ya doğru ilerlemişti. Manisa'daki tümen komutanı, tümen cephaneliğinden beşyüz mavzerle üçyüz sandık mermiyi alarak askerleriyle birlikte Alaşehir'e çekildi. Tümen komutanı binyediyüz kişilik bir birlikle Manisa'dan çıkmış, ama Alaşehir'e geldiğinde binüçyüz askeri kalmıştı. Tümen komutanı, Alaşehir'in ilerigelenlerinden bikaçını toplayarak onlara şöyle dedi: —

Elimizdeki bu üçyüz mavzerin herbiri bin düşmana bedeldir. Günü gelince bu mavzerleri düşmana karşı kullanacağız. Ben bu silahlarla cephaneyi Ağılı Boğazı'na dek bile götüremem. Bunca silaha, cephaneye yazık olacak. Herbiri bin düşmanı yokedecek silahlarımız çoluk çocuğun elinde kalacak, bir işe yaramayacak. Bu silahlan benden teslim alın, zamanı gelinceye dek koruyun! Tümen komutanının konuştuğu bu ilerigelenler, ne yazık ki, yürekli kişiler değillerdi. Tümen komutanına,

—

Yunanlılar Salihli’ye dek geldi, dayandı. Başımıza bela mı alalım! diyerek silahları ve cephaneyi teslim almadılar. Bunun üzerine Tümen komutanı, bir gece yanına bikaç da subayını alarak, adını, ününü duyduğu Çavuşlar köyündeki Hacı Hasan’a gidip, O’na silahları ve cephaneyi alıp saklamasını önerdi. Mehmet Ali’nin babası Hacı Hasan da, silahlarla cephaneyi gece yarısından sonra getirirlerse, kimse görmeden alıp saklayacağını söyledi. Bir gece yarısı silahlar ve cephane Çavuşlar köyüne getirildi.

Hacı Hasan’ın, köyün ortasında büyük bir tahıl ambarı vardı. Beşyüz mavzerle üçyüz sandık mermiyi, onları getiren yirmidört erle birlikte Mehmet Ali, bu ambara, görünmeyecek, kolay bulunmayacak biçimde gömdü. O günlerde Alaşehir’de de Kuvvayimilliye örgütü kuruldu. Düşmana karşı savaşmak için gönüllü savaşçı olarak gelenler Kuvvayimilliye’de toplanıp örgütlendi. Alaşehir Kuvvayimilliyesi’nin komutanı olan Süleyman Bey, — Silahımız yok, cephanemiz yok.

Biz böylece düşman karşısına gidip de ne yapacağız, nasıl savaşacağız? Düşmana karşı insan etinden kale mi olacağım? diye dertleniyor, silah bulmanın yollarını arıyordu. Mehmet Ali’nin babası Hacı Hasan, Süleyman Bey’in bu sözlerini duyunca, hem kendi köyünden, hem de komşu köyler Burgaz ve Yeşilyurt köylerinden kağnılar sağlayarak ambarında sakladığı silah ve cephaneyi Alaşehir’e taşıttı, bunları Kuvvayimilliye’ye teslim etti. Kuvvayimilliye’nin direnmesiyle de birbuçuk yıl Salihli’de tutulan Yunanlılar’ın ilerlemesi önlendi. Ama daha sonraları Yunanlılar Alaşehir’i de işgal ettiler.

Tektük de olsa işgalci Yunanlılar’a hizmet edenler vardı. İşte bunlar. Hacı Hasanla oğlu Mehmet Ali’yi, sakladıkları silahları Kuvvayimilliyeciler’e verdiler diye Yunan komutanına ihbar ettiler. O sırada Alaşehir’deki Yunan birliğinin başında General Nider bulunuyordu. General Nider sertlikten yana değildi. Türkler’i alıştırma, ısındırma politikası güdüyordu. Bu yüzden eskiden olup geçmiş bir olay için Hacı Hasan’la oğlu Mehmet Ali’yi tutuklamadı.

Ama Yunanlılar ve yerli Rumlar arasında Türkler’e sert davranılmasını, baskı yapılmasını isteyenler de vardı. Bunlar, her ne olursa olsun Hacı

Hasan'la oğlunun tutuklanmasını istiyorlardı. Muhbirler de, Yunanlılar'a ihbar üstüne ihbar yağdırıyorlardı. Muhbirler Yunanlılarla işbirliği yaparak şöyle bir düzen kurdular.

Hacı Hasan'ın haberi olmadan, O'nun koyun ağılına gizlice tüfek ve bomba sakladılar.

Bir gece bir Yunan assubayı yanında sekiz erle geldi, Hacı Hasan'ın evini ve ağılını bastı. Yerini önceden bildikleri için ağılda saklı silah ve bombayı buldular. Suçlu diye Hacı Hasan'la oğlunu tutup Alaşehir'e getirdiler.

General Nider'in karşısına çıkardılar. Hacı Hasan kendisini şöyle savundu:

— Bu silahla bombaları, düşmanlarımız, bizden habersiz ağılımıza koymuşlardır. Biz saklasaydık, bunları kilitli bir yere saklardık, kapısı kilitsiz ağıla koymazdık. Sonra, gübre altına gizlenmiş tüfeklerin orda dura dura paslanması gerekirdi. Bakın, silahlar paslı değil. Tüfekleri bağladıkları ipler de yepyeni… Bu da, silahlarla bombaların bizim ağıla daha yeni konulduklarını gösteriyor. General Nider bu sözleri doğru buldu. Hacı Hasan'a, — Alaşehir'de mi kalacaksın, yoksa köyüne mi döneceksin?

diye sordu. Hacı Hasan, muhbirlerin köyünde yine kendisine kötülük yapabileceklerini düşünerek, Alaşehir'de kalacağını söyledi. O zaman General Nider,

— Hacı Hasan Ağa, dedi, ben burdayken hiç korkma. Ama ben burdan ayrıldıktan sonra, seni burda bigün bile durdurmazlar. Sen yine evine git, hadi köyüne dön!

Bu güvence üzerine Hacı Hasan'la oğlu Mehmet Ali köylerine döndüler. General Nider, güttüğü politika yüzünden üstleriyle aralarındaki anlaşmazlık nedeniyle istifa edip Yunanistan'a döndü. Gerçekler de General Nider'in dediği çıktı: O Yunanistan'a döner dönmez Yunan candarmaları Hacı Hasan'la oğlu Mehmet Ali'yi Çavuşlar köyünde tutukladılar. Yollarda söve döve Alaşehir'e getirdiler. Hiç sorguya çekmeden Alaşehir'de iki ay tutuklu bıraktılar. Sonra götürdükleri Manisa Cezaevi'nde bir ay alakoydular. Daha sonra babayla oğlu tirenle İzmir'e götürdüler. İzmir'de

bir Yunan gemisine bindirdiler. Artık Hacı Hasan'la oğlu Mehmet Ali Yunanlılar'ın tutsağıydı.

Bu gemide altı Türk tutsağı daha vardı. Gemide Yunanlı tayfalar onlara işkence etmek istediyse de, tutsakların başındaki Yunanlı erler onları korudu. Atina'ya vardılar.

Tutsakları Losia denilen tel örgüyle çevrili bir toplama kampına koydular. Bu kampın subay olan hekimi Anadolu'dan gelmiş bir Rum'du. İyi Türkçe biliyordu. Hemşerisi Mehmet Ali'ye yakınlık gösterdi. O'nu kolladı. Kampa özgürce girip çıkabilmesi için Mehmet Ali'ye bir belge verdi. Mehmet Ali bu hekim subayın evinde çalışmaya başladı. Hekimin eşi de Anadolu'dan gelmiş Rum'du, iyi bir kadındı. Bir de küçük çocukları vardı. Mehmet Ali'yle babası, Alaşehir'de kendilerine iyi davranmış olan General Nider'le görüşmeyi düşündüler. Atina'da General Nider'in evini bulmaları zor olmadı. General Nider, görür görmez onları tanıdı.

Onlarla ilgilendi. Evinde konuk etti. General Nider az çok Türkçe biliyordu. Mehmet Ali de biraz Yunanca biliyordu. Yani anlaşıyorlardı. General Nider onlara şöyle dedi:

— Biz ordumuzla Anadolu'ya çıkmadan önce. Türkler Anadolu Rumları'nı baskı altında tutuyor, eziyor, Rumlar'a kötü davranıyor, ellerinden mallarını alıyor, Anadolu Rumları yoksulluk çekiyor diye biliyorduk. Bize böyle söylemişlerdi. Anadolu'ya gelince gerçeği gördük. Söylentiler hep yalanmış. Anadolu'da Rumlar, en iyi, en güzel yerlerde yaşıyorlar. Bütün alışveriş ellerinde… Çoğu zengin, hepsinin de durumu iyi…

Mehmet Ali'yle babası Hacı Hasan, evden ayrılırken General Nider onlara,
— Her zaman beklerim, sıksık gelin…

Ben olmasam da girin içeri, oturup bekleyin beni… İşte anahtarın yeri burası! diye anahtarın yerini de gösterdi. Mehmet Ali, Rumca bildiği için, bir süre sonra kentin bir genel kitaplığında görevlendirildi. Bu kitaplıkta, getir-götür işleri yapıyor, ayak işlerine bakıyordu. Kitaplığa sıksık yaşlıca bir adam gelip kitap okuyordu. Mehmet Ali bu adamla tanıştı. Bir lise öğretmeni emeklisiydi. Bu lise öğretmeni de Anadolu Rumu'ydu, Atina'ya sonradan gelmişti. Mehmet Ali'yle konuşup söyleşmekten hoşlanırdı.

Günlerden bigün bu emekli öğretmen Mehmet Ali’ye, — Sizin oralarda ne var ne yok? diye sordu. Mehmet Ali de çekine çekine, — Bizim oralarda herşey çok kötü… Sizinkiler, bizim oralarda köylere, kasabalara, kentlere girdi… dedi.

Öğretmen yine sordu: — Girdiler de, bizimkiler oralarda neler yaparlar? Mehmet Ali duyacak kimse olmasın diye yanına yöresine bakındıktan sonra şöyle dedi: — Çok kötü şeyler yapıyorlar. Çok kıyıcılık ediyorlar. Kan döküyorlar. Adamlarımızı öldürüyorlar.

Evlerimizi yakıp yıkıyorlar. Yoksul köylümüzün elindekini, avucundakini alıyorlar.

Büyük bir üzünce kapılan yaşlı Yunan öğretmeni dedi ki: — Bak, Mehmet Ali oğlum, ben de bir Anadolulu Rum’um. Daha küçük yaşımdayken ana-babamla Yunanistan’a göç ettik. Buraya geldiğimde ancak onbeş yaşımda vardım. Biz Anadolu’dayken, bizim orda masal anası denilen yaşlıca Türk kadınları vardı. Ben o masal analarından çok masallar dinlemişimdir. Dinlediğim o masallardan birini hiç unutamam, sana da anlatayım. Sonra emekli öğretmen, Mehmet Ali’ye şu masalı anlattı: Bir eski Türk kasabasında bir yaşlı derviş varmış. Bu yaşlı derviş kasaba sokaklarında durmadan dolaşır, boyuna da”Yapan, kendine yapar”der dururmuş.

Bu sözü dilinden hiç eksik etmezmiş: “Yapan, kendine yapar!” O kasabadaki kötü yürekli bir kadın, sıksık evinin önünden “Yapan, kendine yapar!” diye bağırarak geçen bu dervişten tedirgin olmuş, bıkmış. “Neden yapan kendine yapsın? Hele şu aptal dervişin aklını başına getireyim de görsün!..” diyerek bir düzen kurmuş. Ev fırınında pişirdiği taze yufka ekmeğinin arasına ağulu peynir (*) doldurmuş. Derviş, hergünkü gibi o gün de “Yapan, kendine yapar!” diye söylenerek kasaba sokaklarında dolaşırken, o kadının evinin önüne gelince, kadın dervişi çevirip,

— Derviş baba, senin için taze yufka ekmeği yaptım, içine yağlı peynir dürdüm. Al da bir güzel ye, karnını doyur! demiş. Derviş, — Sağolasın bacım, acıkınca yerim…

diyerek dürümü almış, torbasına koymuş. Yine “Yapan, kendine yapar!” diye durmadan söylene söylene yoluna gitmiş. Bir zaman yürüyüp

yorulunca, öğle sıcağında bir çay kıyısına çöküp, söğüt gölgesinin serinliğine uzanmış. O sırada, tozlu yoldan yorgun argın gelen bir delikanlı yanına sokulup,

— Merhaba derviş baba… demiş. Derviş de,

— Merhaba oğul, nerden gelip nereye gidersin? diye sormuş. Dinlenmek için dervişin yanına gölgeye oturan delikanlı, — Askerdim, terhis oldum, evime dönüyorum. Kasabaya daha epiy var, karnım da öyle acıktı ki… demiş. İyi yürekli derviş, torbasındaki peynir dürümlü yufkayı ansıyarak, hemen dürümü çıkarıp delikanlıya uzatmış, — Kime niyet, kime kısmet… Al ye oğul! demiş. Dürümü yiyen delikanlı karnı doyup dinlendikten sonra yola düzülmüş, kasabanın yolunu tutmuş.

Gelgelelim, ağulu dürümü yediğinden yolda karnı ağrımaya başlamış, çok kötü sancılanmış. Gittikçe sancısı, ağrısı artmış. Kasabaya dek zor gelebilmiş.

Kasabaya girip de sürünerek evinin kapısına gelince, kapı eşiğine düşüp can vermiş.

Evden çıkan kadın, bir de ne görsün; askerden dönen oğlu ölmüş, kapı önüne yığılmamış mı! Zehirlenip ölen delikanlının annesi, yaşlı dervişe ağulu peyniri yufkaya dürüp veren kadınmış. Bu olanlardan bilgisiz derviş, akşama doğru kasabaya dönmüş, yine “Yapan, kendine yapar!” diye söylenerek kasabanın sokaklarından, kendisine ağulu dürüm veren kadının evi önünden geçip gitmiş.

Bu masalı Mehmet Ali’ye anlatan emekli Yunan öğretmen, — Bizimkiler, sizin oralarda kötülük yapıyorlarsa, bu işin sonu da kötü olur. Görürsün Mehmet Ali oğlum, bu işin sonu kötüye varacak. Çünkü yapan, kendine yapar! dedi. Yurdunda, düşman işgali altında acı çeken hemşerilerini düşünen Mehmet Ali’nin, masalı dinlerken gözleri dolmuştu.

Savaş, Türk ordusunun büyük utkusuyla sona erdi. Tutsaklar değiş-tokuş edilmeye başlandı. Atina’daki Türk tutsaklarını vapura doldurup önce Girit adasına gönderdiler.

Girit’te iki ay kalan Türk tutsakları, ordan yine gemiyle İzmir’e yollandı. Mehmet Ali, babası Hacı Hasan’la İzmir’den Alaşehir’e geldi. Aradan yıllar geçti, ama Anadolu Rumu yaşlı öğretmenin anlattığı masalı hiç unutmadı: “Yapan, kendine yapar!” İyilik yapan da, kötülük yapan da, yaptığını kendine yapmış olur.

1001 Kitap Dip not * Ağulu: Ağılı (Zehirli). Orhan Hançerlioğlu; Türk Dili Sözlüğü.